

แผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

2558 - 2560

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

2558 - 2560

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
(พ.ศ. 2558 – 2560)
คณะกรรมการสถาบันฯ เห็นชอบเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2558

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม 2558

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ที่ปรึกษา	ชุตินาฏ	วงศ์สุบรรณ
	สุภคินันท์	ลาภตติยกุล
	สุริชัย	หวันแก้ว
	เจษฎา	มิ่งสมร
	โชคชัย	ลิมประดิษฐ์
	แก้ว	สังข์ชู
	พลากร	วงศ์กองแก้ว
	พรรณทิพย์	เพชรมาท
	นิภาภัสร์	มลิทอง

บรรณาธิการ	กนิษฐา	สุวัตรกุล
	รัชพล	บุญบุตร
	ภาคภูมิ	นันทปรีชา
	กฤษณี	สว่างวงศ์ธรรม

ภาพประกอบ สำนักสื่อสารการพัฒนา

ประสานการผลิต สำนักสื่อสารการพัฒนา

จัดทำโดย สำนักนโยบายและแผน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนมิตรภาพ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทรศัพท์ 0-2378-8300 โทรสาร 0-2378-8376

คำนำ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้มีกระบวนการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2555 - 2559 โดยมีการประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานและการพัฒนาของขบวนองค์กรชุมชน รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากเวทีการสัมมนาต่างๆ และการจัดทำนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ จึงได้มีการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2555 - 2559 โดยมุ่งเน้นการปรับกลยุทธ์ต่างๆ ที่ควรปรับปรุงในปี พ.ศ. 2558 - 2560 ให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรและนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ โดยยังคงยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์เดิม เนื่องจากมีความสอดคล้องกับแนวทาง และทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับนโยบาย และระดับพื้นที่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในการนี้สถาบันฯ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2558 - 2560 เพื่อเป็นทิศทางการดำเนินงานสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเผยแพร่สื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน และภาคส่วนต่างๆ อันจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้รับทราบและเข้าใจยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ

สำนักนโยบายและแผน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

สารบัญ

8

[1]

กระบวนการทบทวนแผนยุทธศาสตร์ ประจำปี 2558

16

[2]

สถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นไทย ใน 5 ปีข้างหน้า

28

[3]

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

34

[4]

องค์ประกอบของการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น

40

[5]

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2558 - 2560

49

ภาคผนวก

50

ภาคผนวก ก : คำนิยามเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

51

ภาคผนวก ข : การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

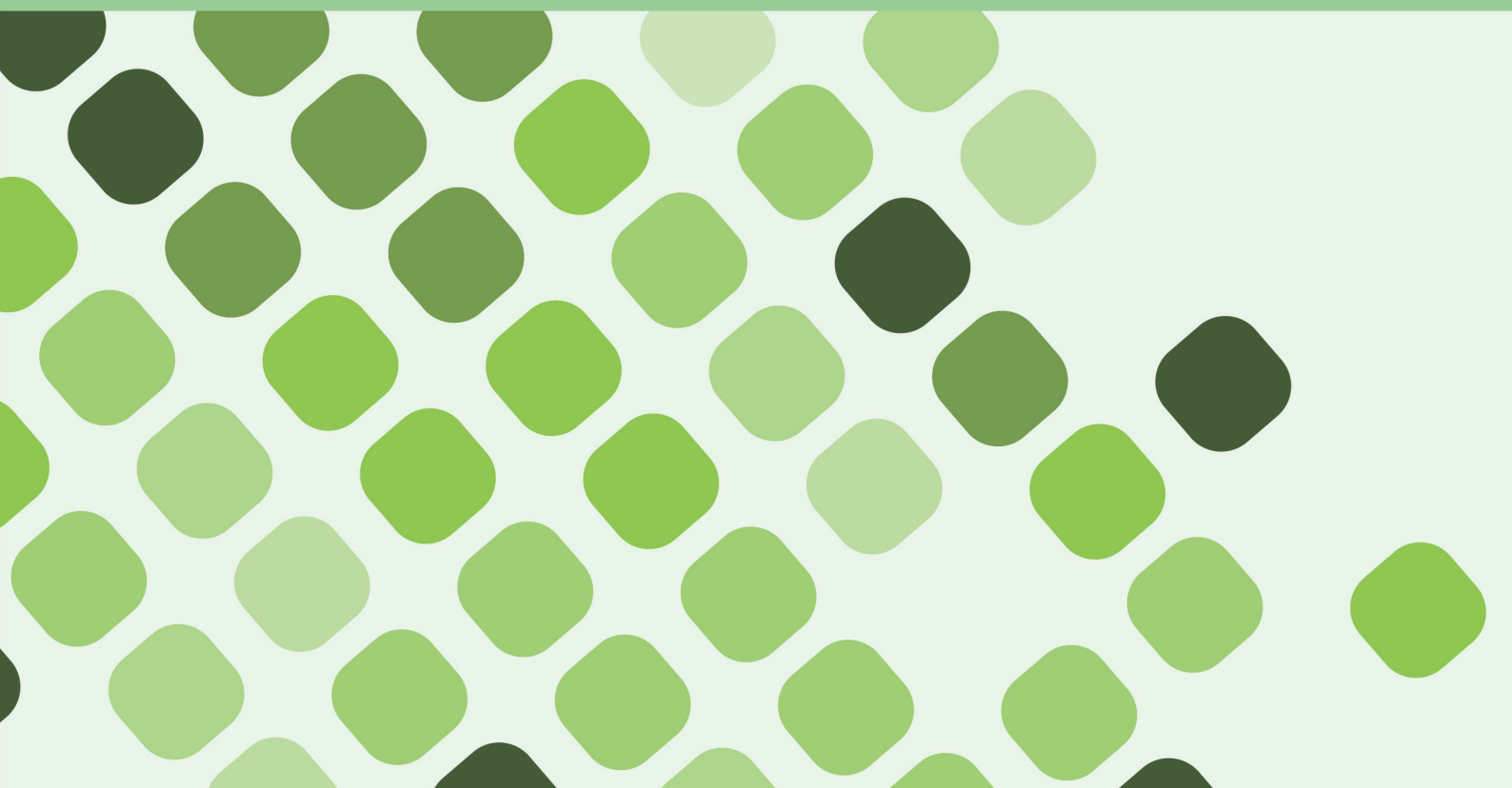
กระบวนการ

ทบทวนแผนยุทธศาสตร์

ประจำปี

2558

1

กระบวนการทบทวนแผนยุทธศาสตร์ ประจำปี 2558

กระบวนการทบทวนแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ประจำปี 2558 ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช. เริ่มตั้งแต่การทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา บริบทและสถานการณ์ภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กรและขบวนองค์กรชุมชน โดยได้มีการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจากเวทีการสัมมนาต่างๆ การสัมมนาคณะกรรมการสถาบันฯ การประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันฯ พ.ศ. 2555 - 2557 และผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลของสถาบันฯ ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งต่อมาได้มีการสัมมนาเพื่อทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ และการจัดทำข้อเสนอนโยบายของ คณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชนในระยะ 3 ปี (2558 - 2560) โดยเป็นการสัมมนาร่วมระหว่าง คณะกรรมการสถาบันฯ องค์กรชุมชน ภาคีที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ ระหว่างวันที่ 17 - 19 ธันวาคม 2557 ณ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) มีผู้เข้าร่วมการสัมมนาจำนวน 163 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถาบันฯ ผู้แทนองค์กรชุมชนในแต่ละภาค นักวิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ จากผลการสัมมนาดังกล่าว ได้นำมาสู่การวิเคราะห์และจัดทำเป็นนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน ระยะ 3 ปี (2558 - 2560) ซึ่งคณะกรรมการสถาบันฯ ได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558 ดังนั้น เพื่อให้การให้ดำเนินการของสถาบันฯ สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงได้มีการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ปี พ.ศ. 2555-2559 โดยมีกระบวนการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ ประจำปี 2558 ดังนี้

แผนภาพ แสดงกระบวนการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ

เม.ย. 2557

1) การสัมมนาคณะกรรมการสถาบันฯ

- เป็นการสัมมนาเพื่อพิจารณาทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและกำหนดทิศทางการดำเนินงานในการบรรลุผลตามเป้าหมาย

ม.ค. – ก.ย.
2557

2) การศึกษาและประเมินผลการดำเนินงาน

2.1) ประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันฯ พ.ศ. 2555 – 2557

2.2) การศึกษาการพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรบุคคลของสถาบันฯ ปี พ.ศ. 2557

- เน้นการประเมินผลตามยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานของสถาบันฯ ปี 2555-2559 และแผนงานการปฏิรูปสถาบันฯ ปี 2554 – 2558
- เป็นการศึกษาทบทวนภารกิจ โครงสร้างองค์กรและการกำหนดโครงสร้างองค์กร โครงสร้างบุคลากร ที่สอดคล้องกับภารกิจของสถาบันฯ

ธ.ค. 2557

3) สัมมนาเพื่อทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ และการจัดทำข้อเสนอนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ

- เป็นการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา และข้อเสนอจากผลการประเมินผลของสถาบันฯ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต
 - ภาพชุมชนท้องถิ่นในอนาคต
 - ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานของสถาบันฯ ภายใต้การสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
 - ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอดคล้องกับภาพชุมชนท้องถิ่นในอนาคต
 - บทบาทและแนวทางการทำงานร่วมของสถาบันฯ และภาคีในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

ม.ค. – ก.พ.
2558

4) การจัดทำนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ

- เป็นการศึกษา วิเคราะห์ และประมวลผลจากการสัมมนาที่ผ่านมา และจากผลการศึกษาประเมินผล เพื่อจัดทำนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ โดยคณะกรรมการสถาบันฯ ได้มีมติเห็นชอบนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558

มี.ค. – พ.ค.
2558

5) การจัดทำแผนการบริหารทรัพยากรบุคคล ระยะ 3 ปี

6) การทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ

- เป็นการนำผลการศึกษา การพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรบุคคลจัดทำแผนการบริหารทรัพยากรบุคคล ระยะ 3 ปี (ปี 2558 – 2560)
- ทบทวนกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน ปี 2558 - 2560

การทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันฯ พ.ศ. 2555 – 2559 มุ่งเน้นการปรับกลยุทธ์ต่างๆ ที่ควรปรับปรุงในปี พ.ศ. 2558 – 2560 ตามนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ โดยยังคงยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์เดิม เนื่องจาก มีความสอดคล้องกับแนวทางและทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนในส่วน ของกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชน ดังนี้

ตาราง แสดงการทบทวนและปรับยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ปี 2555 - 2559	ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน (ปรับปรุง) ปี 2558 - 2560
1. การวิเคราะห์สถานการณ์ 1.1 การประเมินสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม 1.2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการดำเนินงาน 1.3 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	1. สถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นไทย ใน 5 ปี ข้างหน้า เป็น การวิเคราะห์ และปรับปรุงเนื้อหา ครอบคลุมสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคตโดยวิเคราะห์ สถานการณ์ในระยะ 5 ปีข้างหน้า ที่ชุมชนท้องถิ่น ต้องเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งในระดับโลก และ ภายในประเทศ ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น 1.1 กระแสการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ของโลก 1.2 สภาพแวดล้อมในประเทศที่กระทบกับชุมชน ท้องถิ่น 1.3 ภาพชุมชนท้องถิ่นในอนาคต 1.4 ผลการทบทวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ต่อการดำเนินงานซึ่งได้มีการปรับปรุง และเพิ่มเติม
2. วิสัยทัศน์และพันธกิจ 2.1 วิสัยทัศน์ 2.2 พันธกิจ	2. วิสัยทัศน์และพันธกิจ ปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาจาก การระดมความคิดเห็นผู้นำองค์กรชุมชน และผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนจากทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 17 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งได้ร่วมกันมองไปยังอนาคต 20 ปีข้างหน้า และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาว ใน การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและภาพวิสัยทัศน์ร่วมอย่างเห็น พ้องต้องกัน 2.1 วิสัยทัศน์ร่วมระยะ 20 ปี 2.2 วิสัยทัศน์ร่วมระยะ 3 - 5 ปี ขององค์กรชุมชน ท้องถิ่นในอนาคต 2.3 วิสัยทัศน์องค์กร 2.4 พันธกิจ นอกจากนี้ได้มีการวิเคราะห์ และเพิ่มเติมเนื้อหาสำคัญใน เรื่ององค์ประกอบของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ปี 2555 - 2559	ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน (ปรับปรุง) ปี 2558 - 2560
	1) “คน” เข้มแข็ง 2) “ขบวนองค์กรชุมชน” เข้มแข็ง และมีธรรมาภิบาล 3) “คุณภาพชีวิต” ที่ดี 4) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย
3. กลยุทธ์	3. กลยุทธ์ ทบทวน และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมายใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน แต่ยังคงยุทธศาสตร์และประเด็นยุทธศาสตร์เดิม ซึ่งสรุปกลยุทธ์ที่ต้องปรับปรุงสำหรับดำเนินการในปี 2558 – 2560 ดังนี้
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง	
1.1) สนับสนุนให้ขบวนองค์กรชุมชน สามารถขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาตามแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นสู่การจัดการตนเอง 1.2) เสริมศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในระดับตำบล และจังหวัดในการบริหารข้อมูลและจัดการสารสนเทศชุมชน 1.3) สนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนชุมชนในระดับตำบล และระดับจังหวัดให้มีแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ครอบคลุมการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม (สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม) 1.4) พัฒนาและเสริมศักยภาพ ในการบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชน	1.1) พัฒนาพื้นที่รู้ปธรรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เพื่อเป็นพลังสู่การเปลี่ยนแปลง และขยายผลการพัฒนา : เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ต้นแบบ และพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก 1.2) พัฒนาแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อย่างมี“ดุลยภาพ” และยั่งยืน : เป็นการจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม สร้างโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนในชุมชน รวมทั้งการเชื่อมโยงแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด 1.3) พัฒนาคุณภาพคน และสร้างความเข้มแข็งของขบวนองค์กรชุมชนสู่ความเป็นพลเมือง : เป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และยกระดับคุณภาพขบวนองค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2
การประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง
เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย

2.1) ประสานและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น/ท้องที่/สถาบันการศึกษา/ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน	2.1) ผนึกพลังเครือข่ายภาคีพัฒนาในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น: เป็นการพัฒนากลไกความร่วมมือ สร้างพื้นที่รูปธรรมความร่วมมือ และส่งเสริมบทบาทการพัฒนาของภาคประชาสังคม 2.2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน: เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนท้องถิ่น และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่น
--	--

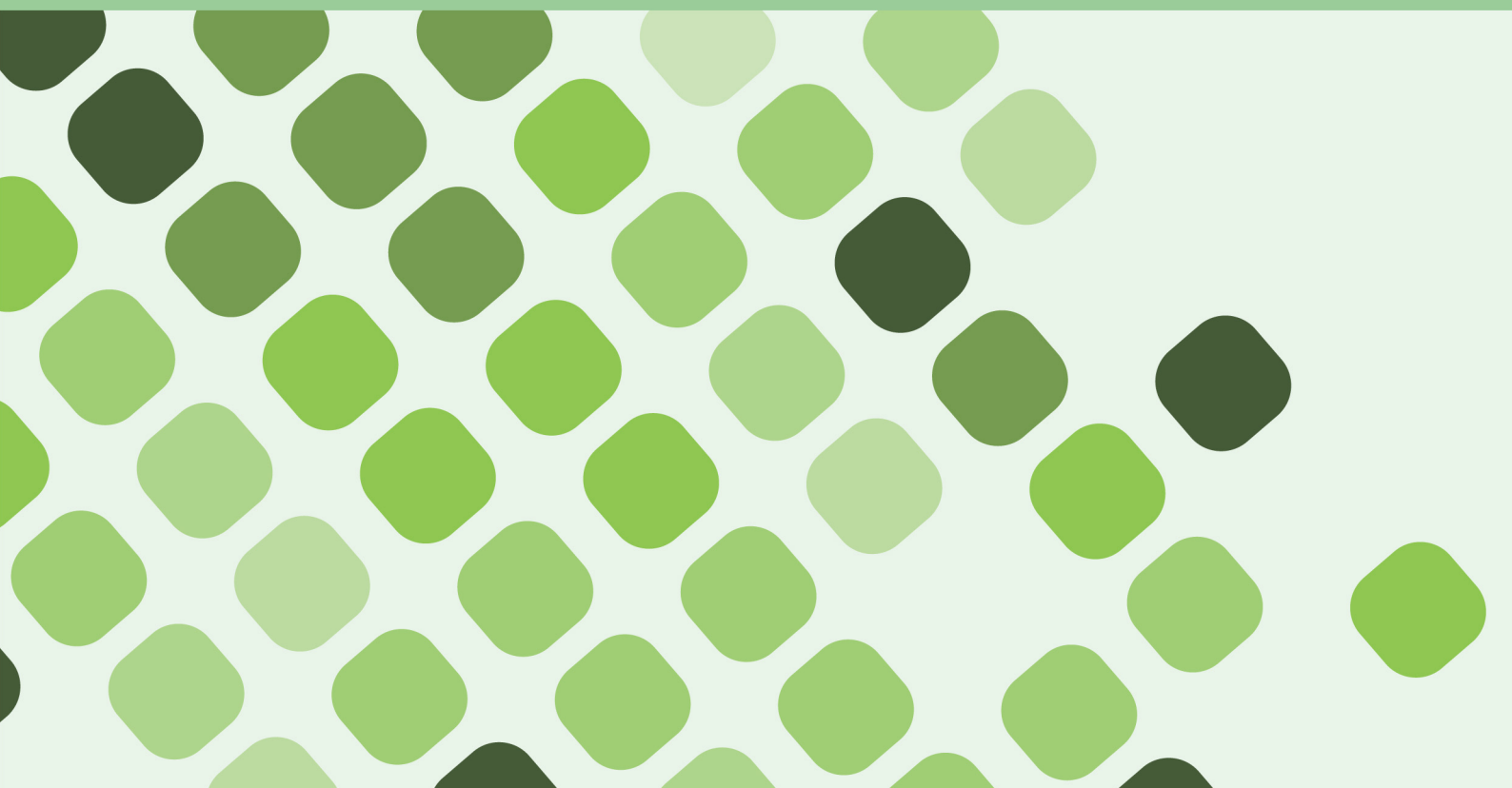
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3
การพัฒนาระบบบริหารจัดการ

3.1) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสารสนเทศชุมชน 3.2) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แผนงานงบประมาณ และติดตามผล 3.3) บริหารและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถหนุนเสริมงานพัฒนาสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง 3.4) พัฒนากองทุนและสินเชื่อ พอช. ให้มีความยืดหยุ่น และคล่องตัว	3.1) ยกระดับการใช้ข้อมูลสารสนเทศสู่องค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง : เป็นการส่งเสริมให้มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 3.2) บริหารจัดการองค์กรสู่ธรรมาภิบาล : เป็นการเพิ่มคุณภาพในระบบบริหารจัดการที่ดี และสร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของขบวนการองค์กรชุมชนในทุกระดับ 3.3) บริหารและพัฒนาศักยภาพบุคลากร : เป็นการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการทำงานที่หลากหลาย สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาวัฒนธรรมองค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล
--	---

สถานการณ์
ชุมชนท้องถิ่นไทย ใน

● **5 ปีข้างหน้า**

2

สถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นไทย ใน 5 ปีข้างหน้า

ในระยะ 5 ปีข้างหน้า ชุมชนท้องถิ่นไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งในระดับโลกและภายในประเทศ ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

2.1 กระแสการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ของโลก

ประเทศไทยปัจจุบันเป็นสังคมเปิดที่ต้องเผชิญกับการตอบสนองรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ดำเนินไปอย่างมีพลวัต เต็มไปด้วยความหลากหลาย ซับซ้อนและยากต่อการคาดการณ์ในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี กระแสพลวัตความเปลี่ยนแปลงของโลก ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา และจะส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นไทย ในปัจจุบันและอนาคตที่เห็นเด่นชัดที่สุด ประกอบด้วย 4 ประเด็นใหญ่ ได้แก่

2.1.1 โลกาภิวัตน์ บูรพาภิวัตน์ และการปรับตัวของชุมชน
ภิวัตน์ ในห้วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่ทวีปเอเชียทั้งในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ทำให้ระบบโลกหมุนตามกลุ่มตะวันตกมาโดยตลอดนับตั้งแต่ยุคแห่งการล่าอาณานิคม (Colonization หรือ Globalization 1.0) ยุคสากลภิวัตน์ (Internationalization) อันเป็นยุคแห่งความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ระหว่างโลกทุนนิยมเสรีกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (Globalization 2.0) จวบจนถึงยุคปัจจุบัน “**อัสตงคตาภิวัตน์**” (Westernization) ที่ซึ่งประเทศมหาอำนาจทุนนิยม เสรีตะวันตกสามารถแผ่ขยายอิทธิพลไปทั่วโลกเกิดปรากฏการณ์ “**โลกาภิวัตน์**” ในยุคสมัยปัจจุบัน(Globalization 3.0)

ด้านหนึ่งของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน คือ ความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนกฎระเบียบกติกาในการบริหารจัดการ

เศรษฐกิจการเมืองโลก เพื่อการจัดระเบียบใหม่ของโลก เช่น การปรับกฎระเบียบด้านการค้าและการลงทุนที่เน้นการจัดกฎระเบียบที่ขวางกั้นการค้าการลงทุนข้ามพรมแดนอย่างเสรี การปรับกฎระเบียบเพื่อสร้างความโปร่งใส และนำเงื่อนไขด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาโลกร้อนมาเกื้อหนุนทางการค้ามากขึ้น ทั้งในรูปแบบที่เป็นมาตรการภาษี และที่ไม่ใช่มาตรการภาษี การปรับกฎระเบียบ กติกาด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ต้องมีส่วนร่วมในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากขึ้นในอนาคต และเผชิญข้อจำกัดที่กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วกำลังดำเนินมาตรการใหม่ๆ ในรูปแบบต่างๆ ทั้งมาตรการพหุภาคี และมาตรการ ฝ่ายเดียวในลักษณะสมัครใจและบังคับ อาทิ การย้ายฐานการผลิตคาร์บอน จากประเทศพัฒนาแล้ว มาอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบ นอกจากนี้ กฎ ระเบียบด้านสังคม เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ในเชิงการค้า และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน เป็นประเด็นที่ประเทศพัฒนา แล้วเรียกร้องให้ประเทศกำลังพัฒนาปฏิบัติตาม เช่น กระบวนการผลิตสินค้า จะต้องไม่ใช่แรงงานเด็ก ต้องไม่ละเมิดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของบุคคลหรือชุมชน การลงทุนของบริษัทข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนาต้องคำนึงถึงประเด็นสิทธิมนุษยชน นอกเหนือไปจากความได้เปรียบในด้านต้นทุน เป็นต้น กฎ กติกาใหม่ของโลกเหล่านี้ ในด้านหนึ่ง จะเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการค้า ที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการ ต้องมีการยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานที่กำหนด เพื่อสามารถแข่งขันได้ อีกด้านหนึ่งที่น่าจะเป็นคุณค่าต่อชุมชนท้องถิ่นไทย คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล จะเป็นแรงกดดันให้ทุกภาคส่วนต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ในอีกด้านหนึ่งที่เป็นตัวเร่งการแพร่กระจายตัวของโลกาภิวัตน์ คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะความก้าวหน้า และความแพร่หลาย อย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี และนวัตกรรมสารสนเทศ และการสื่อสาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการหล่อหลอมกระบวนการและพฤติกรรมทางสังคม ความเป็นไปได้ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้น ทั้งในแง่ที่เป็นโอกาสของชุมชนท้องถิ่นไทย ในการใช้ความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และสังคมฐานราก ขณะเดียวกันอาจเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตความเป็นอยู่และความเป็นมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น เช่น ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างเสรี โดยที่ยังขาดแนวทางรองรับหรือคัดกรองการไหลเข้ามาของข้อมูล การรับเอาข่าวสารที่ไม่เหมาะสม อาจนำไปสู่วิกฤต

ศีลธรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา รวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมและชุมชนก็จะกลายเป็นช่องว่างที่จะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา

ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์แผ่คลุมไปทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง ในยุคปัจจุบันยังเกิดพัฒนาการอีกกระแสหนึ่ง อันเป็นกระแสการแผ่ขยายตัวอย่างมากของประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จนก่อรูปกลายเป็นมหาอำนาจใหม่ ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก เกิดเป็นกระแส “บูรพาภิวัตน์” ประเทศมหาอำนาจใหม่ในกระแสบูรพาภิวัตน์นี้ ได้พยายามแสดงบทบาทแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์ และยังมีความอุดมสมบูรณ์ในเชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การแผ่ขยายอิทธิพล และการแย่งชิงบทบาทการนำของกระแสโลกาภิวัตน์และบูรพาภิวัตน์ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในฐานะจุดยุทธศาสตร์สำคัญของภูมิภาคนี้ ทั้งในเชิงการเมือง การปกครอง การเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ สำหรับในเชิงผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นไทย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคประชาสังคม มีความเห็นทั้งในเชิงที่เป็นโอกาสของการใช้กฎระเบียบกติกาโลกคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการพิทักษ์ปกป้อง และการจัดการฐานทรัพยากรของชุมชน พร้อมทั้งเป็นโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้ แต่ในขณะเดียวกัน มีความกังวลว่า สายธารของมหาอำนาจที่ไหลมาปะทะสังสรรค์กันทั้งสองสายนี้ จะกลายเป็นภัยคุกคามที่หวังเข้ามาแทรกแซงและกอบโกยผลประโยชน์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย จนทำให้ชุมชนท้องถิ่นไทยหมดพลังที่จะจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

2.1.2 ความแปรปรวนทางสภาพแวดล้อมของโลกกับวิกฤตความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ในช่วงกว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมา สภาพอากาศที่แปรปรวนของโลกได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น มีข้อมูลที่บ่งชี้ว่า อุณหภูมิโลกสูงขึ้นโดยเฉลี่ย 0.2 องศาเซลเซียสต่อทศวรรษ ส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวนก่อให้เกิด

ภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรง อาทิ แผ่นดินไหว ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง ไฟป่า ระบบนิเวศในหลายพื้นที่ของโลกอ่อนแอ สูญเสียพันธุ์พืชและสัตว์ พันธุ์โลกเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ โดยเฉพาะการสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งเนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น นำไปสู่การย้ายถิ่นของประชากรที่อยู่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล รวมทั้งสร้างความเสียหาย ต่อโครงสร้างพื้นฐาน เขตท่องเที่ยว เขตอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูงบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง โรคระบาดเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชากร รวมทั้งการระบาดของโรค และแมลงศัตรูพืชจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง สร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรและธัญญาหารของโลก รวมทั้งกระทบต่อภาคสังคม อาทิ ความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากร นอกจากนี้ ความต้องการพืชพลังงานสินค้าเกษตรและอาหารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก แต่การผลิตพืชอาหารลดลง ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่ เทคโนโลยีที่มีอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหาร และพืชพลังงานในอนาคต ส่งผลให้ผลผลิตอาหารสู่ตลาดลดลง ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากรโลก หรือมีราคาสูงเกินกว่ากำลังซื้อ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยากจน อาจนำไปสู่การเกิดวิกฤตอาหารโลก สำหรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนท้องถิ่นไทย คือ ความแปรปรวนทางสภาพแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพทางการเกษตรและระบบนิเวศน์วิทยาโดยรวมของชุมชนท้องถิ่นไทย ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีความวิตกกังวลว่า ประเทศไทยจะกลายเป็นเป้าหมายหนึ่งของกลุ่มทุนที่จะใช้ที่ดินทางการเกษตรเพื่อลงทุนด้านการเกษตรอาหาร และพลังงาน อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่เป็นสัญญาณด้านบวกของชุมชนท้องถิ่นไทย กล่าวคือ มีกระแสความเคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวของหลายชุมชนท้องถิ่น ซึ่งตระหนักถึงสิทธิและความจำเป็นที่จะต้องลุกขึ้นมารวมตัวและร่วมมือกันดูแล ปกป้อง และพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลายชุมชนมีการเคลื่อนไหวร่วมมือกันในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบนิเวศน์ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ

2.1.3 การเกิดประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (AEC) กระแสการค้าเสรีซึ่งผลักดันให้ประเทศต่างๆ ในโลกรวมกลุ่มกันเป็นเขตเศรษฐกิจเดียวกัน โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคกลายเป็นความจริงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ ในฐานะเขตการค้าเสรีในแถบภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจเสรีของประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของสมาชิกทั้งในด้านเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2558 นำมาซึ่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อภาคส่วนต่างๆ ที่ต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนี้ในแง่ผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นไทย การเคลื่อนย้ายไหลเวียนของทุน การลงทุน แรงงาน การเดินทางข้ามพรมแดนอย่างเสรีมากขึ้น และการเกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนเพื่อรองรับกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประสานกับการแผ่ขยายอิทธิพลของกระแสบูรพาภิวัตน์ สร้างความวิตกกังวลว่าอาจส่งผลกระทบในเชิงลบต่อชุมชนท้องถิ่นไทยในหลากหลายแง่มุม เช่น การเข้ามาของสินค้าเกษตรราคาถูก และแรงงานต่างชาติที่มีค่าแรงถูกกว่า จะส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพทางการเกษตรบางสาขา และเกิดการแย่งงานราคาถูกที่ใช้ทักษะไม่สูง อีกทั้งการเข้ามาของแรงงานต่างชาตินี้จะทำให้เกิดการรวมตัวเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ๆ ตามเขตเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา นอกจากนี้ จะเกิดปรากฏการณ์ของการเข้ามารุกล้ำ แย่งชิงการถือครอง และการดำเนินการที่อาจสร้างความเสื่อมโทรม รวมทั้งการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นไทยเพิ่มมากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งของการเกิดการตัวกันเป็นกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ถือเป็นการเปิดโอกาสสำคัญให้ภาคประชาสังคมของภูมิภาคนี้ ได้มีการถักทอเชื่อมโยงกันเป็นขบวนเครือข่ายมากขึ้น ทั้งเครือข่ายด้านการประสานงานการทำงาน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้ง เครือข่ายการเรียนรู้ ประสบการณ์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ เช่น การจัดสวัสดิการชุมชน สิทธิสตรีและผู้ด้อยโอกาสในสังคม การจัดที่อยู่อาศัย เป็นต้น อันเป็นการประสานงานและการเรียนรู้ร่วมกันในระดับภูมิภาค

2.1.4 การเกิดขบวนการตระหนักรู้และจิตสำนึกใหม่และความตื่นตัวที่จะฟื้นฟูคุณค่าเดิม การพัฒนาในห้วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่รับเอากระบวนทัศน์ด้านการพัฒนา (Development paradigm) สมัยใหม่ไปใช้ในการกำหนดทิศทางและแผนการพัฒนาประเทศ ผลพวงจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการตื่นตัวขนานใหญ่ของขบวนการทางปัญญาด้านการพัฒนานานาชาติ อันเป็นความตื่นตัว ทั้งในระดับองค์กรโลกบาล ในหมู่นักคิด นักวิชาการด้านการพัฒนา หน่วยงานด้านการพัฒนาระดับประเทศ รวมทั้งขบวนชุมชนท้องถิ่นทั่วโลก ที่ล้วนเกิดการตระหนักรู้ว่าไม่สามารถปล่อยให้ทิศทางการพัฒนาประเทศดำเนินไปตามกระบวนทัศน์การพัฒนากระแสหลักแบบเดิมได้อีกต่อไป ดังนั้น ขบวนการทางปัญญาด้านการพัฒนาและขบวนชุมชนท้องถิ่นทั่วโลก จึงพยายามแสวงหาแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ที่เน้นการฟื้นฟูสิ่งที่มีความค่าดั้งเดิม เช่น ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชุมชนขบวนการปฏิรูป กระบวนทัศน์ใหม่เหล่านี้ได้ทำให้เกิดการก่อรูปของจิตสำนึกใหม่ (New consciousness) ที่เรียกร้องต้องการให้เกิดการพัฒนาที่มีดุลยภาพสร้างความสมดุล ความเป็นธรรม การมีส่วนร่วม ความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตใจ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นที่การเสริมสร้างขีดความสามารถและความเข้มแข็งของสังคมฐานรากและชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ความตื่นตัวของจิตสำนึกใหม่ด้านการพัฒนาเช่นนี้ ถือเป็นโอกาสที่ดีต่อขบวนชุมชนท้องถิ่นไทย ที่จะได้ร่วมประสาน เชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปในทิศทางที่สร้างสรรค์

2.2 สภาพแวดล้อมภายในประเทศที่กระทบกับชุมชนท้องถิ่นไทย

2.2.1 การเมืองภายในประเทศ กับกระแสการปฏิรูปประเทศไทย ในทศวรรษ พ.ศ. 2557 – 2558 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่จุดเปลี่ยนทางการเมือง ภายหลังการเข้ามาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เอื้อต่อการปฏิรูปประเทศไทย สอดรับกับข้อเรียกร้องของหลายภาคส่วนที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปในทิศทางที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคม ส่งผลให้เกิดข้อเสนอเชิงปฏิรูปจากหลากหลายภาคส่วน อาทิ การผลักดัน พ.ร.บ.ปฏิรูปสังคม พ.ร.บ.ว่าด้วยสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน การจัดตั้งสมัชชาพลเมือง 77 จังหวัด เวทีสมัชชาพลเมือง สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ การจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นต้น แท้จริงแล้วกระแสการปฏิรูปเหล่านี้ มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นขบวนการสำคัญที่จะปฏิรูปโครงสร้างเชิงอำนาจเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคประชาสังคม ยังคงกังวลต่อความแตกต่าง และความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองที่อาจปะทุขึ้นอีกได้ในอนาคต ซึ่งอาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิรูปเชิงโครงสร้างอำนาจที่ปรับเปลี่ยนคุณภาพเชิงบทบาทอำนาจหน้าที่ของการบริหารราชการไปสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในระยะยาว

2.2.2 พลวัตของประชากร สังคมวัฒนธรรม และการศึกษา โครงสร้างประชากรของไทยกำลังเข้าสู่สภาวะการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เมื่ออัตราการเกิด ลดน้อยถอยลง ประกอบกับเทคโนโลยีทางการแพทย์ดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ที่อัตราส่วนวัยแรงงานเมื่อเทียบกับวัยผู้สูงอายุจะลดลง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อสภาพความเป็นเมือง (Urbanization) ที่ขยายตัวและการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงมากขึ้น ทำให้เยาวชนไทย ที่ครอบครัวยุติในภาคการเกษตรได้รับการศึกษามากขึ้น เยาวชนในภาคการเกษตรและอาศัยในชนบทจำนวนมากหันเหเข้าสู่เมือง และประกอบอาชีพอื่น ที่ไม่ใช่เกษตรกร ส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการผลิต โดยเฉพาะในภาคการเกษตรจะลดลงเรื่อยๆ การเกิดภาวะสมองไหลจากภาคชนบท/การเกษตร เข้าสู่ภาคเมือง/ธุรกิจอุตสาหกรรม ในขณะที่สังคม

ของชุมชนท้องถิ่นไทย กลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยประชากรวัยชรา สิ่งเหล่านี้นย่อมส่งผลกระทบต่ออนาคตชุมชนท้องถิ่นไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการขาดความต่อเนื่องของการพัฒนาการสืบทอดภาวะผู้นำของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรและการสืบทอดภาวะผู้นำของชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังเกิดปัญหาที่มาจากพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดปัญหาค่านิยมแบบบริโภค-วัตถุนิยมแล้ว ได้หล่อหลอมให้เกิดปรากฏการณ์ “สังคมก้มหน้า” กล่าวคือ ผู้คนให้ความสนใจกับเครือข่ายทางสังคม เสมือนจริง (Social networking) ในอุปกรณ์สื่อสารมากกว่าคนรอบข้าง ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์กันภายในครอบครัว และภายในสังคมชุมชนเกิดช่องว่างระหว่างวัย อันส่งผลต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชน นำไปสู่ปัญหาในการสื่อสารและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชนจะเลือนรางลงเรื่อยๆ

ประเด็นสุดท้ายที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทยแล้ว และน่าจะเกิดมากขึ้นภายหลังจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการ นั่นคือ การเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างชาติดังกล่าวจากหลากหลายประเทศ เข้ามายังประเทศไทยอย่างเสรี มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน จะทำให้เกิดการรวมตัวตั้งหลักแหล่งเป็นสังคมชุมชนรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมสูง อาจทำให้เกิดปัญหาสังคมในอีกรูปแบบหนึ่งได้ในอนาคต

2.2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจ และผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น จากกระแสโลกที่แนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีหลังไหลเข้ามาประเทศไทย นำมาซึ่งลัทธิบริโภคนิยมด้วยนั้น เป็นโอกาสให้ภาคธุรกิจหลังไหลเข้าสู่ชุมชน กระตุ้นให้เกิดการบริโภคเกินความจำเป็น เมื่อมาปะทะกับสถานการณ์ที่สังคมไทยมีวัยแรงงานที่มีความสามารถในการหารายได้ มีสัดส่วนลดลงเรื่อยๆ ส่งผลให้รายได้ต่อครอบครัวไม่เพียงพอต่อรายจ่ายอันจะนำไปสู่ภาวะของการก่อหนี้สินครัวเรือนมากขึ้น และลุกลามไปสู่ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้รัฐบาลไทยได้เสริมสร้างแนวทางในการ

กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ มาตรการหนึ่งที่ใช้คือนโยบายการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนด “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2557-2565” ซึ่งประกอบด้วย 5 แผนงาน คือ การพัฒนาโครงข่ายรถไฟระหว่างเมือง การพัฒนาโครงข่ายขนส่งสาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพฯและปริมณฑล การเพิ่มขีดความสามารถทางหลวงเพื่อเชื่อมโยงฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาโครงข่ายการขนส่งทางน้ำ และการเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการขนส่งทางอากาศ อีกทั้งยังเห็นชอบในแนวทางการพัฒนาในระยะเร่งด่วน ที่จะเริ่มดำเนินการในปี 2557 และปี 2558 ประกอบด้วย 1) การเชื่อมโครงข่ายคมนาคมกับประตูการค้าเมืองหลักกรุงเทพฯและปริมณฑล 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งทางราง ซึ่งจะเป็นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานรางรถไฟรางคู่ในเส้นทางรถไฟเดิม ในช่วงที่มีปัญหาความคับคั่งการเดินรถ เพื่อใช้ในการขนส่งสินค้า และสำหรับขบวนรถไฟท้องถิ่น ให้สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้จะวางมาตรฐานใหม่สำหรับอนาคต โดยการสร้างทางรถไฟทางคู่ขนาดมาตรฐาน มาตรการและแผนงานเหล่านี้ของรัฐบาล แม้จะช่วยสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความทันสมัยของการคมนาคม ทำให้การเดินทางติดต่อสื่อสารสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งของการขยายตัวด้านคมนาคมย่อมหมายถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดาชุมชนเมือง ชุมชนแออัด และบรรดาชุมชนที่อยู่ตามแนวเส้นทางคมนาคม เช่น ชุมชนริมทางรถไฟ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงและภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นต่อที่ดิน ทำกิน และฐานทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นไทยในอนาคต

2.2.4 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ปัจจุบันสังคมไทยสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีทางเลือกมากขึ้น และมีราคาที่ถูกลง อีกทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่กำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งดิจิทัล รวมถึงแนวนโยบายของรัฐบาลไทยที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital economy) ความสามารถในการเชื่อมโยงถึงกันได้ อย่างสะดวก (Connectivity) ความรวดเร็วในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างเป็นระบบ (Big data) ถือเป็นดาบสองคม ในด้านหนึ่ง ถือเป็นโอกาสทำให้การติดต่อสื่อสาร การรวมกลุ่ม

จากเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำได้ง่ายขึ้นเช่นกัน นอกจากนั้นยังส่งผลดีต่อชุมชนในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ช่วยในการค้นหา รวบรวม จัดเก็บและแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และมีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินของคนในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสมัยใหม่ กลายเป็นเครื่องมือที่เข้ามาปลุกกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมในชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งทำให้เกิดการรับเอาค่านิยมวัฒนธรรมที่แปลกปลอม และส่งผลลบต่อค่านิยมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมัยใหม่อาจกลายเป็นตัวผลิตซ้ำ ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างสำหรับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะบรรดาชุมชนชายขอบ ที่ยังขาดขีดความสามารถที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่

2.2.5 ความตื่นตัว ตระหนักรู้ และจิตสำนึกใหม่ของขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทย การตื่นตัวตระหนักรู้ถึงผลพวงของการพัฒนา และการตื่นรู้ที่จะฟื้นฟูคุณค่าเดิม จนก่อรูปขึ้นเป็นจิตสำนึกใหม่ด้านการพัฒนา มิได้เกิดขึ้นแต่ในขบวนการทางปัญญาในระดับโลกเท่านั้น ขบวนการตื่นตัว ตระหนักรู้สู่การยกระดับจิตสำนึกใหม่ด้านการพัฒนายังผุดบังเกิดขึ้นมากมายในขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทย ผลพวงจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชิงคุณค่า ระหว่างนโยบายการพัฒนาที่เน้นการวัดระดับการพัฒนาประเทศด้วยตัวชี้วัดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กับวิถีชีวิตของชุมชนที่ต้องการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของตนเอง การเสียสมดุลของการพัฒนาที่ผ่านมาที่มุ่งเน้นความทันสมัยและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มากกว่าการคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นไทยจำนวนมากเริ่มเรียนรู้ที่จะปรับตัวและหันมาพัฒนาฟื้นฟูคุณค่าและศักดิ์ศรีในการจัดการตนเอง ประกอบกับขบวนการทางปัญญาทั้งในระดับหน่วยงานด้านการพัฒนาระดับชาติ นักคิด นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการพัฒนา ต่างก็พบกับหนทางที่ตีบตันของกระบวนการพัฒนาแบบเดิม ทำให้ต้องร่วมกันขบคิดแสวงหากระบวนการพัฒนาใหม่ที่เน้นการพัฒนาแบบสมดุล กระแสแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ที่เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในระดับโลก และการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน

ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แม้กระทั่งภาคเอกชน ยังมีกระแสเรื่องของบรรษัทภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกระแสสำคัญที่จะช่วยหนุนเสริมให้กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยสามารถพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็ง สามารถร่วมพัฒนานักกับภาคส่วนอื่นๆ ได้อย่างเป็นเอกภาพ และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งตน

2.3 ภาพชุมชนท้องถิ่นในอนาคต

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพแห่งอนาคตของชุมชนท้องถิ่นไทย จากมุมมองของผู้นำองค์กรชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนจากทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 17 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2557 เพื่อวิเคราะห์ถึงภาพของชุมชนท้องถิ่นไทยในอีก 3-5 ปีข้างหน้า โดยพิจารณาบนพื้นฐานของกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ผลการระดมความคิดเห็นทำให้เห็นภาพของ “ระบบนิเวศน์ชุมชน” ที่ซึ่งแต่ละชุมชน ต่างมีศักยภาพของตนเอง แต่มีขีดความสามารถในการใช้ศักยภาพของตนเองแตกต่างกันออกไป และเมื่อชุมชนท้องถิ่นไทยถูกกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ส่งผลให้เห็นภาพแห่งอนาคตของชุมชนท้องถิ่นไทยที่หลากหลาย สรุปโดยภาพรวมของการระดมสมองแล้วพบว่าสามารถสังเคราะห์ และจัดแบ่งภาพแห่งอนาคตของชุมชนท้องถิ่นไทย ได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.3.1 ภาพของ “ชุมชนท้องถิ่นตั้งรับ” หมายถึง ภาพของชุมชนท้องถิ่นกลุ่มหนึ่งที่ยังคงไม่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศมากนัก ชุมชนเหล่านี้จึงมีท่าทีในลักษณะ “ตั้งรับ” กล่าวคือ ยังคงรอดู

สถานการณ์อยู่เป็นระยะ และยังไม่มีแผนการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาชุมชนและองค์กรชุมชนอย่างเด่นชัด

2.3.2 ภาพของ “ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ ล่มสลาย” หมายถึง ภาพของชุมชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศอย่างหนัก จนทำให้เกิดภาวะ “เสียศูนย์” กล่าวคือ เป็นชุมชนท้องถิ่นที่ถูกคุกคามจากสภาพแวดล้อมภายนอก และต้องสูญเสียฐานทุนและทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน ทั้งทางด้านกายภาพ อันได้แก่ การสูญเสียที่ดินทำกิน การถูกบุกรุกทำลายและถือครองพื้นที่ป่า การแย่งชิงแหล่งน้ำ กระทั่งการสูญเสียอาชีพ ตกเป็นเบี้ยล่างของระบบทุนที่รุกรานเข้ามา รวมไปถึงการสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจิตวิญญาณของชุมชน ยิ่งชุมชนใดขาดพื้นฐานทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเหนียวแน่น ก็ยิ่งมีโอกาสสูงที่จะเผชิญกับความอ่อนแอและความล่มสลายของความเป็นชุมชน

2.3.3 ภาพของ “ชุมชนท้องถิ่นที่เรียนรู้ ปรับตัว ร่วมมือ และพัฒนา” หมายถึง ภาพของชุมชนที่แม้จะได้รับผลกระทบและแรงกดดันจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ แต่ชุมชนเลือกที่จะเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลง โดยรู้จักใช้โอกาสจากกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มาพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่เรียนรู้ ที่จะใช้ศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับฐานราก แล้วเรียนรู้ที่จะยกระดับสร้างร่วมมือและใช้ประโยชน์จากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคธุรกิจเอกชน มีการถักทอเชื่อมโยงประสานเครือข่ายขององค์กรชุมชนกับภาครัฐร่วมพัฒนา และชุมชนท้องถิ่นเรียนรู้ที่จะสร้างโอกาสในการทำงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาระหว่างชุมชนมากขึ้น

2.4 ผลการทบทวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการดำเนินงาน (SWOT Analysis)

ปัจจัยภายใน

จุดแข็ง (Strengths)

- 1) เปิดกระบวนการพัฒนาเต็มพื้นที่ ขยายประเด็นงานครอบคลุมพื้นที่ ประมาณร้อยละ 83
- 2) ขยายการทำงาน โดยองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน และผู้นำมีความมุ่งมั่น และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนา
- 3) พอช. และขบวนองค์กรชุมชน เต็มใจ ส่งเสริมประสบการณ์ เกิดความรู้หลายเรื่อง(บริหารการเงิน แผนชุมชน จัดการที่อยู่อาศัยและที่ดิน สวัสดิการชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน สิ่งแวดล้อม การจัดการภัยพิบัติ)
- 4) กระบวนการ วิธีการทำงานที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ทั้งในกลไกระดับส่วนกลางและพื้นที่
- 5) พอช. เป็นองค์กรมหาชน ยืดหยุ่น คล่องตัว และมีบทบาทภารกิจที่สามารถเสริมหนุนความเข้มแข็งชุมชนฐานรากได้
- 6) มีกองทุนในการดำเนินงาน และสามารถริเริ่มนวัตกรรม/งานพัฒนาใหม่ๆ ได้อย่างคล่องตัว
- 7) บุคลากร พอช. มีความมุ่งมั่น และมีความเชื่อในแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก

จุดอ่อน (Weaknesses)

- 1) การแปลงแนวคิดทิศทาง และยุทธศาสตร์สู่ปฏิบัติการพื้นที่ยังไม่เท่ากัน
- 2) กระบวนการติดตามประเมินผลที่จะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และมีความต่อเนื่อง รวมทั้งความเพียงพอของหลักฐานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) การนำระบบข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน และความเพียงพอของข้อมูลที่จะเปรียบเทียบให้เห็นผลการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาที่เกิดขึ้น
- 4) การพัฒนาองค์ความรู้ และภารกิจที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนเพื่อยกระดับสู่การเปลี่ยนแปลง
- 5) การเพิ่มพูนทักษะของเจ้าหน้าที่ ให้เท่าทันกับการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของขบวนองค์กรชุมชน และปัจจัยแวดล้อมภายนอก
- 6) การสื่อสารโดยตรงสู่ขบวนองค์กรชุมชน ให้ได้รับรู้ และเข้าใจในทิศทาง ยุทธศาสตร์ แผนงานโครงการที่พอช. สนับสนุน
- 7) การใช้จ่ายเงินอุดหนุนโครงการมีความล่าช้า ไม่สอดคล้องกับระยะเวลาของปีงบประมาณและแผนงาน

โอกาส (Opportunities)

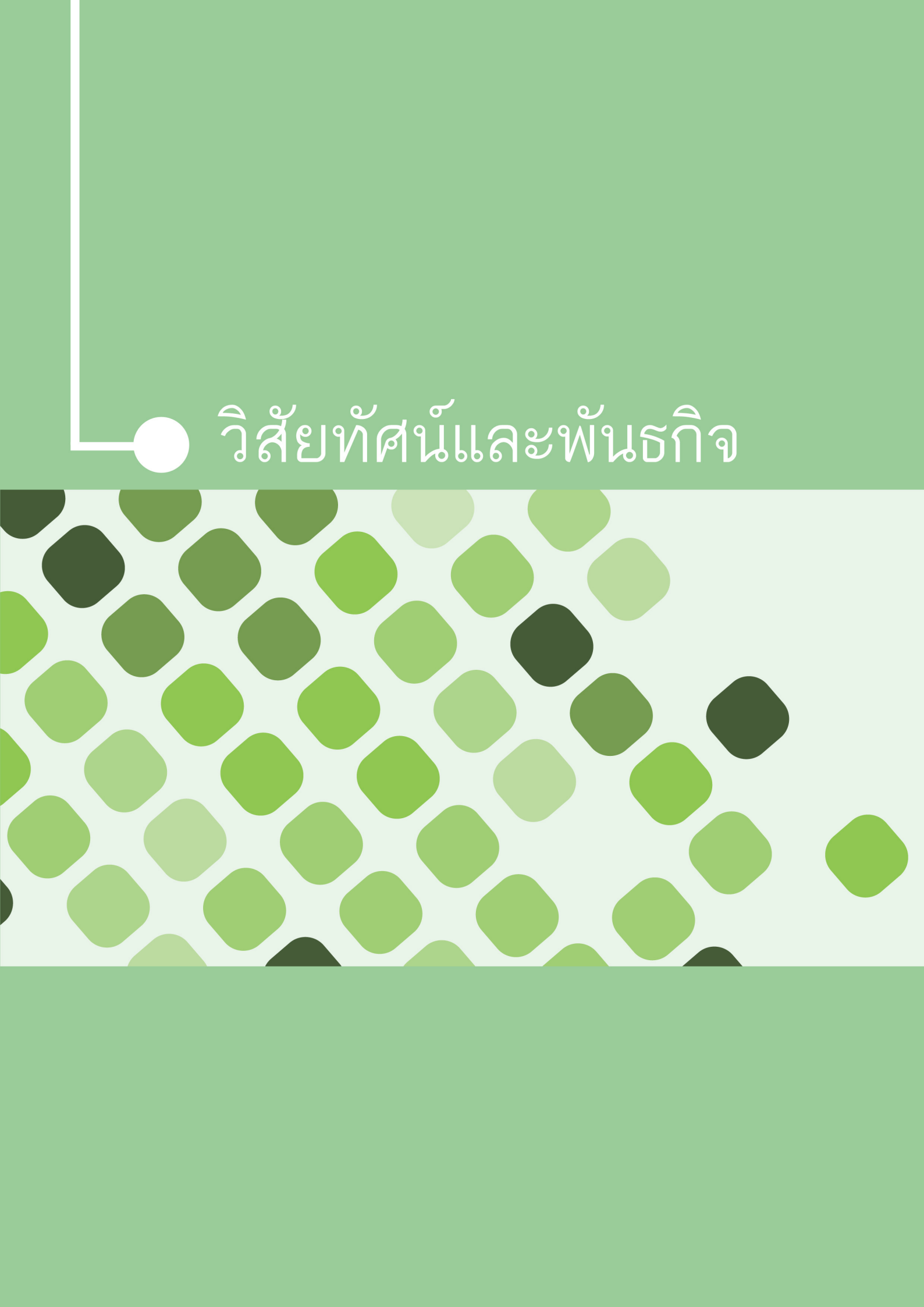
- 1) ความตื่นตัวของชุมชนในการจัดการตนเอง
- 2) ทิศทางและเป้าหมายการปฏิรูปประเทศ เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 3) นโยบายและแผนการพัฒนาประเทศได้ให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งของชุมชน
- 4) การกระจายอำนาจและจัดสรรงบประมาณสู่จังหวัด และท้องถิ่นและให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- 5) พันธกิจตาม พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 สามารถเปิดพื้นที่ให้ขบวนการองค์กรชุมชน และดึงการมีส่วนร่วมจากฝ่ายต่างๆ ได้
- 6) กระแสของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เป็นที่รับรู้ของสาธารณะและหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น และภาคีพัฒนา ให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

อุปสรรค (Threats)

- 1) ความเข้าใจบทบาทและพันธกิจของสภาองค์กรชุมชนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 2) มีหลายหน่วยงานปรับการทำงานสู่ชุมชน รวมทั้งจัดสรรงบประมาณลงสู่พื้นที่ เพื่อหวังตอบโจทย์พันธกิจของหน่วยงานต่างๆ ส่งผลให้เกิดการลดทอนพลังชุมชน
- 3) ความเข้าใจของหน่วยงานที่ให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา
- 4) ข้อจำกัดและวิธีการงบประมาณของรัฐ ยังไม่สอดคล้องวิถีชุมชนในการดำเนินงานพัฒนา และแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น
- 5) การมีผู้นำรุ่นใหม่เข้าร่วมการพัฒนายังมีจำนวนน้อย
- 6) พื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระยะ 3-5 ปี เป็นการทำงานตามกิจกรรมของแหล่งทุน
- 7) วิฤตภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและมีความรุนแรงมากขึ้น
- 8) การปรับเปลี่ยนทางการเมืองทำให้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของชุมชนขาดความต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

3

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

จากการระดมความคิดเห็นผู้นำองค์กรชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนจากทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 17-19 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ได้ร่วมกันมองไปยังอนาคต 20 ปีข้างหน้า และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาวในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และภาพวิสัยทัศน์ร่วม “องค์กรชุมชนท้องถิ่นในอนาคต” ในระยะเวลา 3 – 5 ปี อย่างเห็นพ้องต้องกัน ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์ร่วมระยะ 20 ปี

“ในปี พ.ศ. 2575 ชุมชนท้องถิ่นไทยจะมีความเข้มแข็งเต็มพื้นที่ประเทศไทย” ภายใต้ “วิสัยทัศน์ร่วมระยะ 20 ปี” นี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานสำคัญหน่วยหนึ่ง ที่จะแสดงบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันกับองค์กรภาคีขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยและขบวนการองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง แม้ปัจจุบันสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้วว่า “เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก ด้วยพลังองค์กรชุมชน และประชาสังคม” อย่างไรก็ตาม เพื่อให้วิสัยทัศน์ ระยะ 20 ปี ที่ผู้นำองค์กรชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนจากทั่วประเทศ ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมาสามารถเกิดขึ้นเป็นจริงได้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจึงมีการกำหนด “วิสัยทัศน์ระยะ 3 – 5 ปี” ข้างหน้าขึ้นมา เพื่อเป็นการรองรับและเป็นฐานสำคัญในการหนุนเสริมวิสัยทัศน์ระยะ 20 ปี

3.2 ภาพวิสัยทัศน์ร่วม “องค์กรชุมชนท้องถิ่นใน อนาคต”

ในการระดมความเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นไทย ต่างมีความเห็นไปในทิศทางร่วมกันว่า ในช่วงเวลา 3 - 5 ปี ข้างหน้า ควรจะต้องมีการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นไทยมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้ ทั้งนี้ความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ของชุมชนท้องถิ่นไทยในอนาคต ควรมีพื้นฐานจากคนในชุมชนท้องถิ่นที่แสดงบทบาทเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ใส่ใจสังคม มีการรวมตัวกันตามพื้นที่ในประเด็นต่างๆ เป็นองค์กรชุมชนที่มีภาวะผู้นำ ที่สอดคล้องประสานส่งต่อกันในทุกระดับ องค์กรชุมชนจะเป็นฐานที่มั่นคงท้าวของชุมชนท้องถิ่น และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเอื้อให้ชุมชนท้องถิ่นไทย เป็นพื้นที่ทางศีลธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันเป็นผลเนื่องมาจากการร่วมกันจัดการให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชน และระบบทางสังคมที่เข้มแข็ง และมีความพร้อมทางทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม การมีขบวนองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นเอกภาพและมีธรรมาภิบาล เป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีกลไก เครือข่าย และการบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชนที่ดี รวมทั้งมีการเชื่อมประสาน ถักทอ และผนึกพลังกับภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคสื่อสารมวลชน ฯลฯ ในอันที่จะหนุนเสริมความเข้มแข็งของขบวนองค์กรชุมชน รวมทั้งการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง และนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายการมีชุมชนท้องถิ่นไทยที่เข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ในอนาคต “ในระยะ 3 - 5 ปีข้างหน้า ชุมชนท้องถิ่นไทยมีความเข้มแข็งสู่การจัดการตนเอง”

3.3 วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก ด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม

3.4 พันธกิจ

1) สนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการและหลักการพัฒนาที่สมาชิกมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม

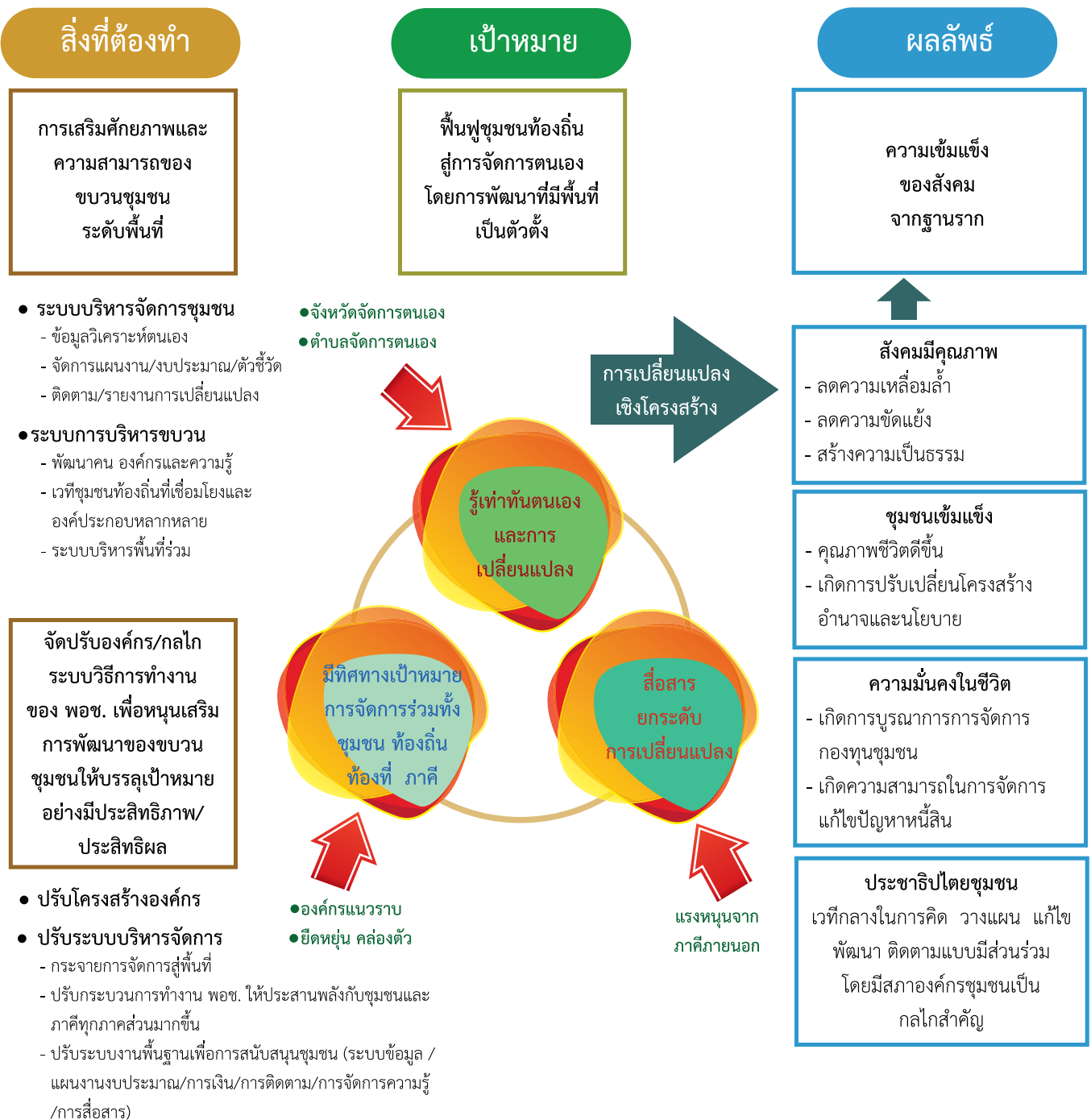
2) สนับสนุนและให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน

3) สนับสนุนและให้การช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนประสานงานการสนับสนุนและการให้การช่วยเหลือดังกล่าวจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

4) ส่งเสริมและสนับสนุนและสร้างความร่วมมือองค์กรชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับประเทศ

แผนภาพ แสดงเป้าหมายและผลลัพธ์การดำเนินงาน

วิสัยทัศน์ : เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก ด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม

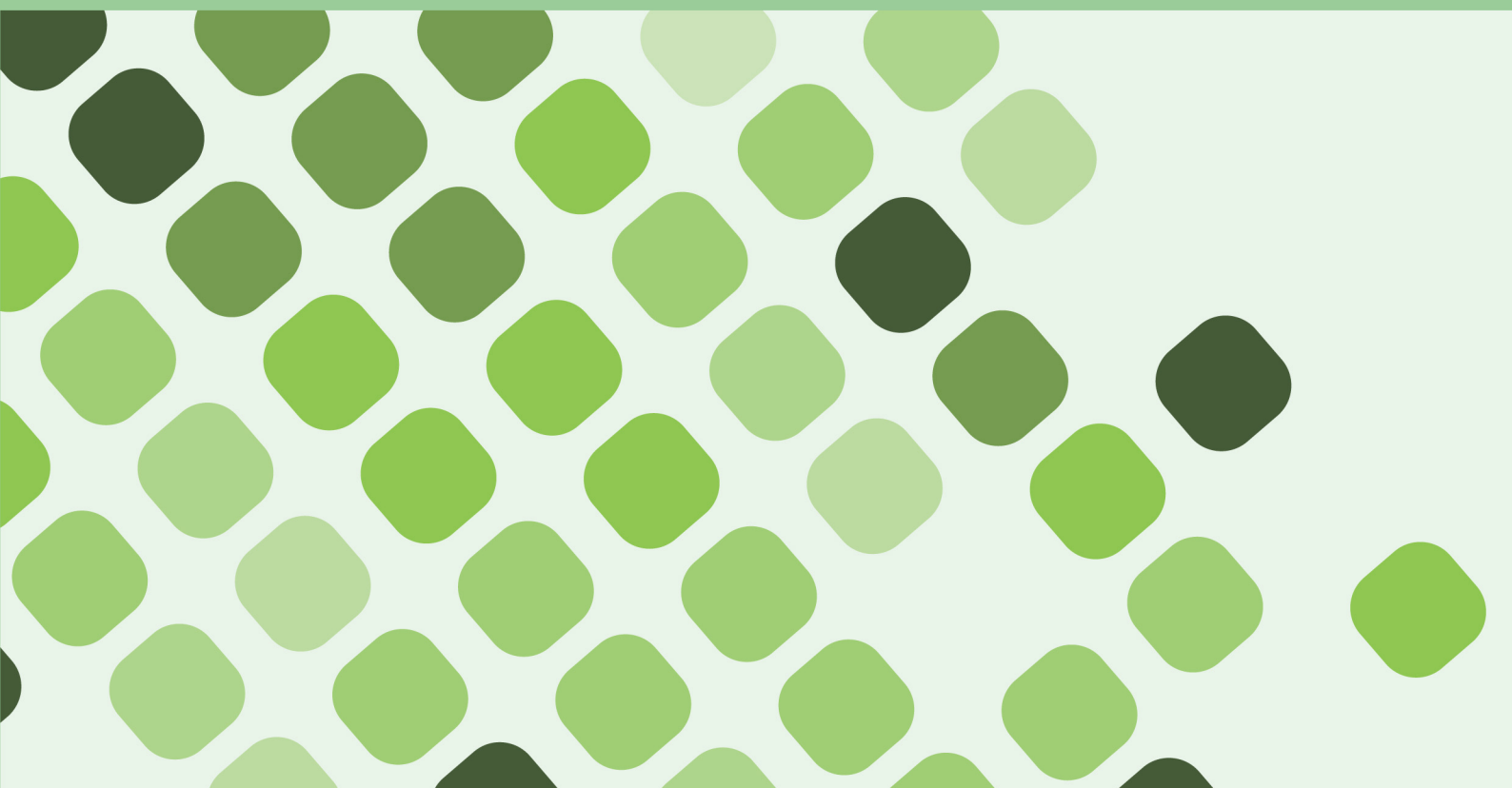

องค์ประกอบ

ของการสร้างความเข้มแข็ง

● ให้ชุมชนท้องถิ่น

4

องค์ประกอบของการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น

จากการระดมความคิดเห็นจากผู้นำและผู้แทนของขบวนการชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อสรุปที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองได้ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) “คน” เข้มแข็ง 2) “ขบวนการชุมชน” เข้มแข็งและมีธรรมาภิบาล 3) ชุมชนมี “คุณภาพชีวิต” ที่ดี และ 4) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย โดยมีรายละเอียดของแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ขององค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

4.1 “คน” เข้มแข็ง

4.1.1 คนของชุมชนท้องถิ่นเป็น “พลเมืองใส่ใจสังคม” เกิดการพัฒนา “คน” ในชุมชนท้องถิ่นสู่ความเป็น “พลเมืองใส่ใจสังคม” ในระบอบประชาธิปไตย ที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม และมีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ผู้อื่น และสังคม มีกระบวนการที่สามารถ สร้างความเป็นพลเมืองของชุมชนและพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้เป็น นักคิด นักยุทธศาสตร์ นักวางแผน นักวิชาการ นักประสาน นักประชาสัมพันธ์ของชุมชน

4.1.2 ผู้นำของชุมชนท้องถิ่น เกิดกระบวนการการพัฒนาภาวะผู้นำของชุมชนท้องถิ่นทั้งผู้นำปัจจุบัน และผู้นำรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ที่เห็นแก่ส่วนรวม เป็นผู้ถือศตน์ให้สังคม มีความสุจริต มีปัญญา มีการสื่อสารเชื่อมโยง เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มีคนรุ่นใหม่มาร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

4.2 “ขบวนองค์กรชุมชน” เข้มแข็ง และมีธรรมาภิบาล

4.2.1 เครือข่าย/กลไกงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

4.2.1.1 ขบวนองค์กรชุมชน : องค์กร เครือข่าย ขบวนองค์กรชุมชน เกิดการรวมตัวของคนในพื้นที่เป็นกลุ่ม/องค์กรชุมชนโดยใช้สถานการณ์ปัญหาหรือความต้องการของคนในชุมชนเป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มคนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เกิดการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน/สภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาระดับพื้นที่ และเชื่อมโยงกันเป็นขบวนองค์กรชุมชนทั้งเชิงประเด็นการพัฒนาและพื้นที่ระดับจังหวัด ภูมิภาค ระดับชาติ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง รวมถึงการบูรณาการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาในการขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่

4.2.1.2 กลไก “กลาง” / “พื้นที่กลาง” สภาองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน เป็นกลไกกลางในการประสานเชื่อมโยง ให้ทุกคน ทุกกลุ่ม/องค์กร ร่วมสร้างพื้นที่กลางร่วมกันคิดวางแผนเป้าหมายการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปบทเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติการของประชาชนในระดับฐานรากในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม อันเป็นประชาธิปไตยชุมชน จากฐานรากและมีคุณค่าของการเป็นการเมืองภาคประชาชน หรือการเมืองภาคพลเมืองอย่างแท้จริง

4.2.2 ระบบการบริหารจัดการ

4.2.2.1 การรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน มีกระบวนการรับรองสถานภาพ จัดทำข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเองของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การยอมรับและรับรองตนเองขององค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน จากการรับรองสถานะการมีอยู่จริงขององค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาคุณภาพร่วมกัน เพื่อให้้องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรสามารถนำสถานภาพที่ได้รับการรับรองไปใช้ประโยชน์ในการติดต่อประสานการทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

4.2.2.2 การติดตามตรวจสอบ เกิดกลไกและระบบการติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรชุมชน เพื่อการพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีธรรมาภิบาล เป็นองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและติดตามตรวจสอบการทำงาน

4.3 “คุณภาพชีวิต” ที่ดี

คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการแก้ไขปัญหาและยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ได้แก่ ความเข้มแข็งของระบบ เศรษฐกิจและทุนของชุมชน ระบบทางสังคมที่เข้มแข็ง เสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น และมีการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานทุนที่สำคัญของชุมชนร่วมกัน

4.3.1 ระบบเศรษฐกิจชุมชนและทุนชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นสามารถร่วมกันสร้างระบบเศรษฐกิจและทุนให้เป็นของชุมชน โดยการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ และการเชื่อมโยงทุนภายในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงในเรื่องอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นอิสระไม่ถูกครอบงำ และสามารถจัดการความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและทุนภายนอก ในการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วยแนวทางสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

4.3.1.1 กลุ่มออมทรัพย์ มีฐานกลุ่มออมทรัพย์/องค์กรการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง การออมที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง มีระบบบริหารจัดการที่ดี ยกระดับไปสู่กองทุนการพัฒนาระดับตำบล/เมือง หรือสถาบันการเงินชุมชน เพื่อขยายไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น สวัสดิการและที่อยู่อาศัย

4.3.1.2 การรวมกลุ่มพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่างๆ มีฐานกลุ่มกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มการผลิต กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแปรรูป กลุ่มงานบริการ ฯลฯ

4.3.1.3 กองทุนกลาง เกิดการพัฒนาทุนในชุมชนจากฐานกลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มอื่นๆมาร่วมสร้างกองทุนกลาง หรือการบูรณาการทุนในชุมชนท้องถิ่น ให้มีขนาดกองทุนที่ใหญ่ขึ้น สามารถใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหลากหลายขึ้น รวมทั้ง

ทำให้เกิดการเชื่อมโยงประสานแหล่งทุนจากภายนอก สามารถนำรายได้จากกองทุนในการทำงานพัฒนา ค่าใช้จ่ายสวัสดิการคนทำงาน ลดการพึ่งพิงทุนภายนอก

4.3.1.4 การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value creation) ยก ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขึ้นก้าวหน้า มีการติดต่อประสานจัดหาทุนหรือแหล่งเงินทุน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านภาคเอกชน มาช่วยในการลงทุน ยก ระดับเทคโนโลยีการผลิตและคุณภาพการบริหารจัดการด้านต่างๆอย่างครบวงจร

4.3.1.5 การพึ่งตนเอง (Self-reliant) เสริมสร้างขีดความสามารถของคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถใช้และบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดสามารถพึ่งพาตนเองได้

4.3.2 ระบบสังคมที่เข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศมีการสร้างระบบสังคมที่เป็นรากฐานในการพึ่งตนเอง มีระบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารจัดการ

4.3.2.1 สวัสดิการชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนบนพื้นฐาน“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นเจ้าของและดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความสมานฉันท์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน เป็นการพัฒนาคนจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ในลักษณะของหุ้นส่วนการพัฒนาของชุมชน ท้องถิ่นและภาครัฐ ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมสวัสดิการ

4.3.2.2 ที่อยู่อาศัย ชุมชนมีความมั่นคงการอยู่อาศัย เกิดการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่เป็นระบบทั้งเมือง โดยที่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการแก้ไข

ปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการที่ครอบคลุมมิติ ด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ สวัสดิการและความเข้มแข็งของชุมชน

4.3.3 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นมีความสามารถและมีสิทธิในการจัดการแก้ไขปัญหาดินทำกิน การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์ ดิน น้ำ ป่า และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น การจัดการขยะ ฯลฯ

4.3.3.1 ที่ดินทำกิน เกิดการจัดการและแก้ไขปัญหาดินที่ดินโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ร่วมกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมจัดทำข้อมูล แผนที่ทำมือ ผังตำบล จัดทำแผนการแก้ไขปัญหาดิน และแผนพัฒนาด้านต่างๆ เกิดกองทุนที่ดิน ข้อบัญญัติท้องถิ่นรองรับ รวมถึงการจัดระบบให้ผู้ที่ได้รับสิทธิที่ดินแล้วสามารถดูแลใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับการทำกินและการอยู่อาศัย ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างสูงสุดและคุ้มค่า

4.3.3.2 น้ำ ชุมชนท้องถิ่นรับรู้และตระหนักในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำที่ได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ และการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการผลักดันให้เกิดการร่วมกันสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นที่นำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

4.3.3.3 ป่า เกิดการเชื่อมโยงกลไกการจัดการร่วมระหว่างชุมชนท้องถิ่น ภาวประชาสังคม ภาคีพัฒนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแล รักษา และฟื้นฟูผืนป่า รวมถึงผลักดันให้เกิดการร่วมกันสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ระบุของเขตป่าชุมชนและขอบเขตป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจนเพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

4.4 การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย

ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการจัดการตนเอง สามารถใช้สิทธิชุมชนด้านต่างๆ เกิดการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นโยบาย กฎหมายต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

4.4.1 กระจายอำนาจ

4.4.1.1 เกิดการกระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณโดยชุมชน ชุมชนท้องถิ่นมีสถานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิในการจัดการงบประมาณโดยตรงจากรัฐ สามารถบริหารจัดการงบประมาณในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชนด้วยตนเอง

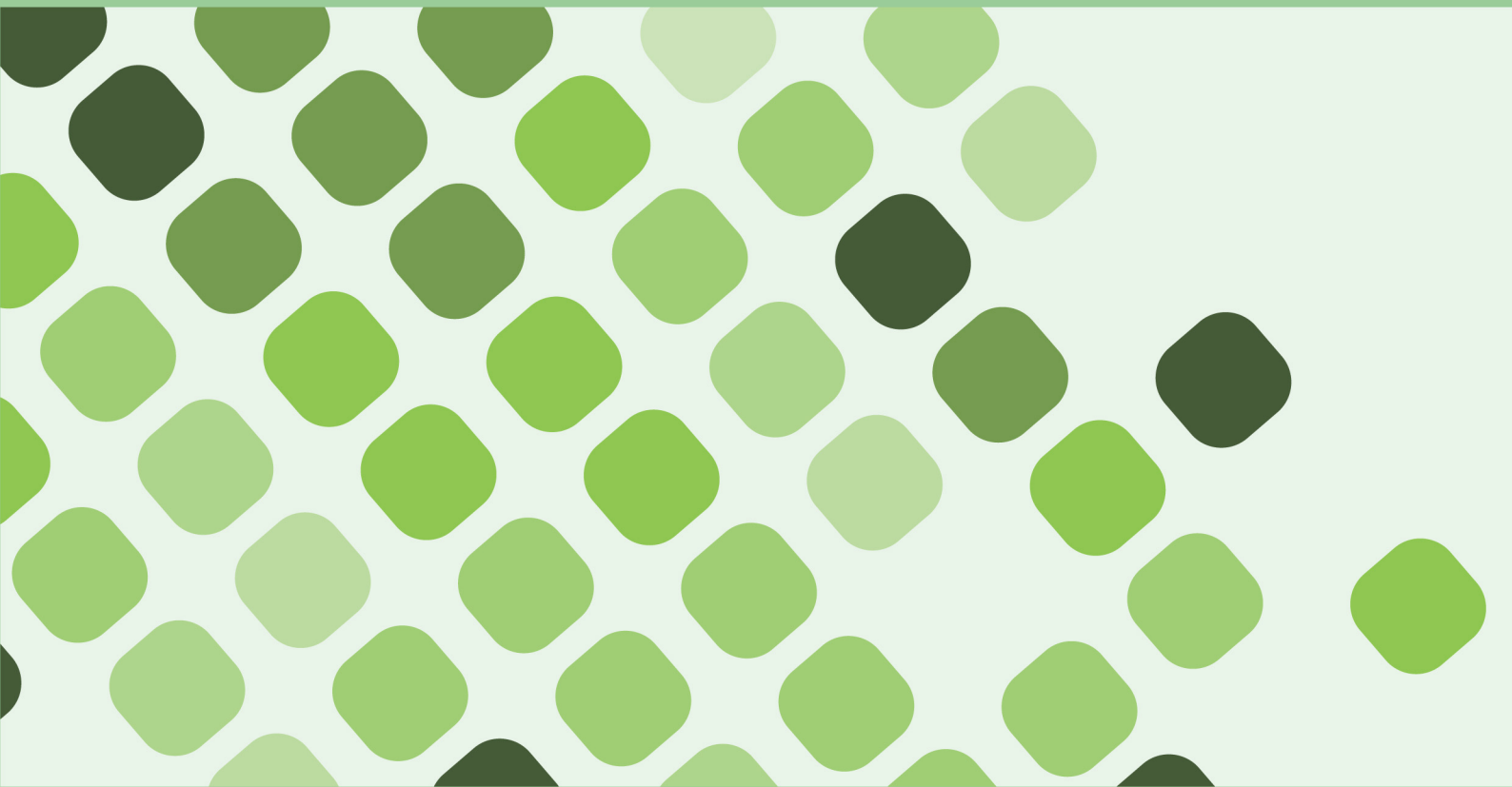
4.4.1.2 สมัชชาพลเมือง เกิดสมัชชาพลเมืองในระดับพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ สถาบันต่างๆ ในพื้นที่ ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐในพื้นที่ ให้มาร่วมปรึกษาหารือวางแผน กำหนดแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีอำนาจตัดสินใจ การกำกับติดตามตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน

4.4.2 สิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการดูแลรักษา ตัดสินใจใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ดิน น้ำ ป่า ชายฝั่งและทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งสิทธิในการจัดการงานพัฒนาด้านต่างๆ

ยุทธศาสตร์

การดำเนินงาน

● 2558 - 2560

5

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2558 – 2560

จากการที่สถาบันฯ ได้มีการประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงานและการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชน รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากเวทีการสัมมนาต่างๆ และการจัดทำนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชน ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการของสถาบันฯ สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ จึงได้มีการทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พ.ศ. 2555 - 2559 โดยยังคงยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์เดิม เนื่องจากมีความสอดคล้องกับแนวทางและทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรและนโยบายของคณะกรรมการสถาบันฯ เพื่อการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชนใน ช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2560 ดังนี้

5.1 ยุทธศาสตร์

องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง

5.2 ประเด็นยุทธศาสตร์

การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ ซึ่งมี 3 ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ

- 1) การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง
- 2) การประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย
- 3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่น มีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง

สนับสนุนให้ขบวนองค์กรชุมชนสามารถขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาตามแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นสู่การจัดการตนเอง โดยมีขบวนองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ที่มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ครอบคลุมการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนตัวชี้วัดการพัฒนาตนเองของชุมชนสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง และเกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นในทุกระดับ

เป้าประสงค์

- ขบวนชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น
- ขบวนชุมชนทุกระดับ (ตำบล จังหวัด ภาค) มีศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการงานและบริหารขบวน

กลยุทธ์

1.1 พัฒนาพื้นที่รูปธรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เพื่อเป็นพลังสู่การเปลี่ยนแปลงและขยายผลการพัฒนา โดยสนับสนุนการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ปฏิบัติการเป็นพื้นที่รูปธรรมต้นแบบในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่พลังการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นที่กว้างขวางและเป็นการผลักดันเชิงนโยบาย โดยใช้กลไกและประเด็นงานในพื้นที่เป็นรูปธรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและเชื่อมโยงให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาเชิงพื้นที่

1.1.1 พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ต้นแบบส่งเสริมการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของพื้นที่ปฏิบัติการจากการขับเคลื่อนงานพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา เพื่อยกระดับการพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นการพัฒนาในเชิงประเด็นงานต่างๆ เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัย การจัดการที่ดินทำกิน การจัดสวัสดิการชุมชน การจัดการภัยพิบัติ หรือการพัฒนาเชิงภูมิโนเวส สู่พื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในหลากหลายด้าน และใช้พื้นที่ต้นแบบเป็นฐานในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

1.1.2 พัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนและทุนชุมชนฐานรากบนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น กลุ่มเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสร้างกลไกการเชื่อมโยงในการพัฒนาอย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิตถึงการตลาด ประสานความร่วมมือกับภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ให้แก่คนในชุมชน ตลอดจนยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนอยู่ดีมีสุข

1.2 พัฒนาแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างมี “ดุลยภาพ” และยั่งยืน สนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์และปรับใช้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมในการจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ความสมดุลและยั่งยืน

1.2.1 จัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ส่งเสริมการเชื่อมโยงการพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยการระดมพลังในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน จัดทำแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของชุมชน โดยมีขบวนการองค์กรชุมชนและสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกกลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

1.2.2 สร้างโอกาสให้คนในชุมชน สามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยการให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัว ตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พัฒนากลไกและระบบการจัดการร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน เช่น การจัดทำผังชุมชนสู่การจัดการที่ดินและที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนท้องถิ่น และยกระดับสู่การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น

1.2.3 เชื่อมโยงแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สู่ยุทธศาสตร์จังหวัด เป็นการผลักดันแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของภาคประชาชนเป็นแผนยุทธศาสตร์จังหวัด โดยได้รับการสนับสนุนหรือเชื่อมโยงบรรจุเป็นแผนพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.3 พัฒนาคุณภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของขบวนการชุมชนสู่ความเป็นพลเมือง เป็นการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง โดยการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถของคนทำงาน ครอบคลุมทั้งบุคลากร พอช. และผู้นำชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งเสริมสร้างขีดความสามารถของขบวนการองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นกลไก และแกนสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และเท่าทันการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับองค์กรและชุมชนท้องถิ่น

1.3.1 พัฒนาค้นให้มีคุณภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความรู้ความสามารถ ทักษะในการคิดวิเคราะห์ เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาใหม่ๆ พร้อมทั้งสร้าง

กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางการปฏิบัติการจริง และเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างคนให้เป็นคนดีสู่ความเป็น **“พลเมืองใส่ใจสังคม”** ในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์งานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป

1.3.2 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง ค้นหาแกนนำที่มีจิตอาสาและมีความพร้อมในการพัฒนา เพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเชื่อมโยงภาคีพัฒนาที่มีการทำงานฐานผู้นำชุมชนร่วมกันพัฒนาหลักสูตร/เนื้อหาในการพัฒนาผู้นำอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นสาระสำคัญในการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้ผู้นำมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์และนโยบายอย่างเป็นระบบ รวมถึงการนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

1.3.3 ยกระดับคุณภาพขบวนการองค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนให้ขบวนการองค์กรชุมชนทุกระดับ ทั้งที่เป็นกลไกการดำเนินขับเคลื่อน ในลักษณะต่างๆ เช่น คณะอนุกรรมการประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนภาค คณะทำงานเชิงประเด็น กองเลขานุการจังหวัด/งานประเด็น เป็นต้น องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุบทบทเรียน และกำหนดทิศทาง/แผนงาน ในการพัฒนากลไกและขบวนการองค์กรชุมชน ร่วมกันพัฒนาความรู้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์และบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รวมถึงทักษะในการเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานร่วมระหว่างขบวนการองค์กรชุมชนและการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาในพื้นที่

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

การประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและภาคที่เกี่ยวข้อง

เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย

เป็นการปรับกระบวนการและความสัมพันธ์การทำงานร่วมกับ ขบวนการองค์กรชุมชนและภาคีให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งและองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก โดยมีพื้นที่ รูปแบบเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการขับเคลื่อน งานระหว่างองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม และหน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่และผลักดันสู่ ระดับนโยบายสาธารณะ มีกลไกความร่วมมือ ของขบวนการ องค์กรชุมชน และภาคีที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยองค์กรชุมชน เป็นแกนหลักภายใต้วิถีสันติธรรมของชุมชนท้องถิ่น และมีการ สื่อสารประชาสัมพันธ์ที่เท่าทันสถานการณ์สามารถเข้าถึง กลุ่มเป้าหมาย

เป้าประสงค์

- ภาคีความร่วมมือสนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นจัดการ ตนเอง

กลยุทธ์

2.1 ผนึกพลังเครือข่ายภาคีพัฒนาในการขับเคลื่อนนโยบาย สาธารณะ เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นการจัดความ สัมพันธ์การทำงานร่วมระหว่างขบวนการองค์กรชุมชน พอช. และ ภาคีพัฒนาในการหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการ ผลักดันเชิงนโยบายสาธารณะ

2.1.1 พัฒนากลไกความร่วมมือ เป็นการประสาน สร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาในมิติต่างๆ เพื่อ ขับเคลื่อนงาน หรือการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิง โครงสร้างผ่านเครือข่าย และขบวนการในรูปแบบต่างๆ เช่น สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ เครือข่ายพลเมืองปฏิรูปประเทศไทย

เป็นต้น โดยมีการกำหนดบทบาทและแผนการทำงานร่วมที่ ชัดเจน

2.1.2 สร้างพื้นที่รูปธรรมความร่วมมือ เป็นการปฏิบัติ การร่วมในพื้นที่ระหว่างขบวนการองค์กรชุมชน พอช. และภาคีพัฒนา โดยมีการกำหนดพื้นที่/ประเด็นในการขับเคลื่อนงานร่วมกัน ซึ่ง เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการทำงาน ร่วมกัน พร้อมทั้งมีการกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ ชัดเจน

2.1.3 ส่งเสริมบทบาทการพัฒนา ของภาคประชาสังคม เป็นการจัดกลไกการทำงานร่วมระดับพื้นที่ในการหนุนเสริม และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ประเด็นปัญหาร่วมทั้งในเชิง พื้นที่และเชิงภูมิโนเวศน์ในการขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมใน การพัฒนาสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

2.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น สู่ประชาคม อาเซียน เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อม และ เสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยให้ความสำคัญกับมิติด้านสังคม และวัฒนธรรมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งต้องมีการปรับ ตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและเป็นโอกาสในการที่ ชุมชนท้องถิ่นจะเชื่อมโยงการพัฒนาในมิติต่างๆ ที่กว้างขวางและ หลากหลาย

2.2.1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปรับตัว และเตรียมพร้อมให้กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้รู้เท่าทันและพร้อม รับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคง

2.2.2 พัฒนาระบบการเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่น เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3

การพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กร

เป็นการพัฒนาและยกระดับองค์กรให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ด้านการสนับสนุนการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน โดยปรับระบบบริหารจัดการ มีการกระจายการจัดการสู่พื้นที่อย่างเป็นระบบ ปรับระบบงานสนับสนุน เพื่อหนุนเสริมให้ทำงานเชิงคุณภาพ

เป้าประสงค์

- ระบบข้อมูลและสารสนเทศงานชุมชนทันสมัยพร้อมใช้
- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์กร
- บุคคลมีความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

3.1 ยกระดับการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ส่องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และการสื่อสาร เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของและใช้ข้อมูลในการทำงานพัฒนาสามารถจัดการความรู้จากการปฏิบัติและความรู้จากภายนอกเป็นองค์ความรู้ในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สามารถใช้ในการขยายผลงานพัฒนาที่ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น ชุมชนท้องถิ่นและภาคีพัฒนาสามารถเข้าถึงและเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม

3.1.1 ส่งเสริมให้มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาและเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชน

และประเด็นงานพัฒนาต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน สวัสดิการชุมชน เป็นต้น เป็นระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความทันสมัย เป็นปัจจุบันและพร้อมใช้งาน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ขบวนองค์กรชุมชนมีความรู้และทักษะในการใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อดำเนินงาน และติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ตลอดจนประสานเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลกับภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 สร้างองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้มีการจัดทำชุดองค์ความรู้ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จัดการความรู้จากการปฏิบัติ ถอดบทเรียนกรณีพื้นที่รูปธรรมที่ประสบความสำเร็จเพื่อขยายผล ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา นักวิชาการ ในการค้นหาองค์ความรู้ชุมชนผ่านการศึกษาวิจัย เพื่อยกระดับสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่

3.1.3 เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง พัฒนานักสื่อสารชุมชนและเพิ่มช่องทาง รูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายกว้างขึ้น เพื่อให้งานพัฒนาชุมชนที่ชุมชนเป็นแกนหลักเป็นที่รับรู้ของสาธารณะทุกภาคส่วนให้การสนับสนุนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

3.2 บริหารจัดการองค์กรสู่ธรรมาภิบาล มุ่งเน้นการวางรากฐานการพัฒนาให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในส่วนขององค์กร พอช. และองค์กรชุมชนในทุกระดับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กรและชุมชนให้เกิดความน่าเชื่อถือและยอมรับการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ประกอบด้วย

3.2.1 เพิ่มคุณภาพในระบบบริหารจัดการที่ดี การปรับปรุง/พัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการและการสนับสนุนการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชนให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน ทบทวนและลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการทำงาน วางระบบการกระจายอำนาจ การติดตามตรวจสอบและการบริหารจัดการความเสี่ยง ตลอดจนเพิ่มขีดสมรรถนะของส่วนงานในการพัฒนารูปแบบการบริหาร และกระบวนการทำงานให้มีคุณภาพ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้สนับสนุนการทำงานด้วยความคล่องตัว โปร่งใส และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3.2.2 สร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของขบวนการองค์กรชุมชนในทุกระดับ สนับสนุนการกระจายอำนาจและการบริหารจัดการให้แก่ขบวนการองค์กรชุมชนในทุกระดับอย่างโปร่งใส พัฒนา และเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลทุกระดับในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชน ตำบล จังหวัด และประเทศ เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีที่รับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชนท้องถิ่น

3.3 บริหารและพัฒนาศักยภาพบุคลากร เป็นการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะการทำงานที่หลากหลาย สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาวัฒนธรรมองค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย ทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาระบบเพื่อบรรลุเป้าหมายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

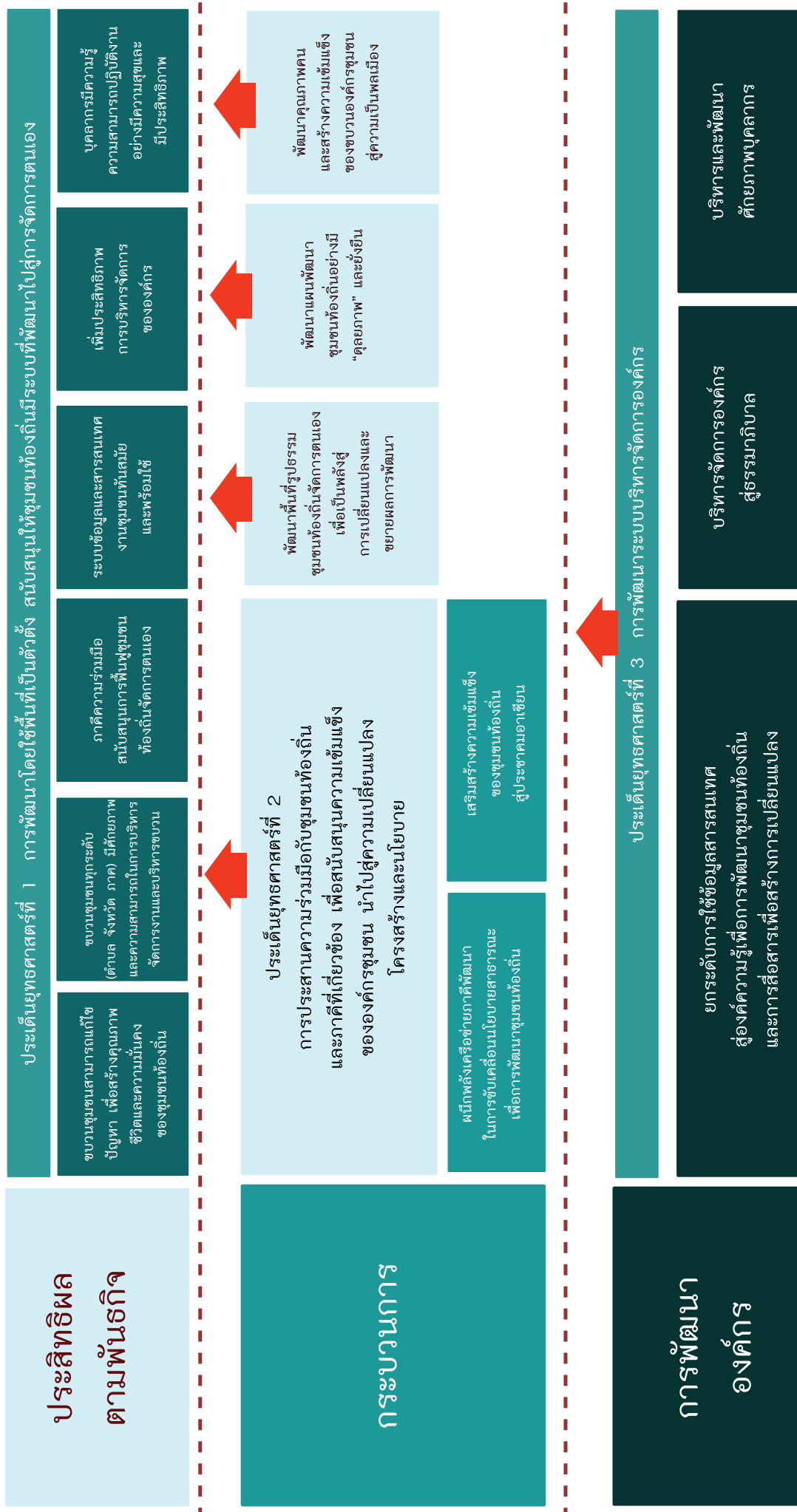

5.3 ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัดและเป้าหมาย
1. การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง	• ขบวนการชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น • ขบวนการชุมชนทุกระดับ (ตำบล จังหวัด ภาค) มีศักยภาพ และความสามารถในการบริหารจัดการงานและบริหารขบวนการ	• ตำบล/เมืองที่มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม(เศรษฐกิจและทุนชุมชน การจัดการที่ดิน การพัฒนาที่อยู่อาศัย ฯลฯ) 1,200 ตำบล • ตำบล/เมืองที่มีแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และกลไกกลางในการจัดการร่วมกัน 1,200 ตำบล • จังหวัดที่มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สู่การจัดการตนเอง 77 จังหวัด • พื้นที่ปฏิบัติการมีการพัฒนาคุณภาพของขบวนการองค์กรชุมชน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 • ผู้นำที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและได้รับการพัฒนาศักยภาพ 90,000 คน
2. การประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย	• ภาควิชาความร่วมมือสนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	• พื้นที่ปฏิบัติการความร่วมมือที่มีการบูรณาการการทำงานร่วมหรือมีประเด็นสาธารณะร่วม 77 พื้นที่/ประเด็น
3. การพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กร	• ระบบข้อมูลและสารสนเทศงานชุมชนทันสมัย พร้อมใช้ • เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์กร • บุคลากรมีความรู้ความ สามารถปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ	• พื้นที่รูปธรรมที่มีชุดองค์ความรู้ในการสื่อสารสู่สาธารณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 • ความสำเร็จในการพัฒนาระบบบริหารจัดการ พอช. และขบวนการองค์กรชุมชน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 • บุคลากรใน พอช. ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

5.4 แผนที่กลยุทธ์ (Strategy Map)

วิสัยทัศน์ : เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก ด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม
ยุทธศาสตร์หลัก : องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง

ภาคผนวก

1. ชุมชนตามที่ได้บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

• **ชุมชน** หมายความว่า กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกัน โดยมีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกัน หรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกันหรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีระบบการบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้

• **ชุมชนท้องถิ่น** หมายความว่า ชุมชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบล

• **ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม** หมายความว่า ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

• **องค์กรชุมชน** หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งจัดตั้งการจัดตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ไม่ว่าประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน

2. ชุมชนตามที่ได้บัญญัติไว้ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

พ.ศ. 2543

• **ชุมชน** หมายความว่า กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างเป็นปกติ และต่อเนื่อง โดยเหตุที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันหรือมีอาชีพเดียวกันหรือประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือมีวัฒนธรรมความเชื่อหรือความสนใจร่วมกัน

• **องค์กรชุมชน** หมายความว่า กลุ่มคนที่มีระบบการบริหารจัดการที่สมาชิกของชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการ ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ พัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม หรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม

• **เครือข่ายองค์กรชุมชน** หมายความว่า กลุ่มองค์กรชุมชนที่มีการรวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ขององค์กรชุมชนในกลุ่มนั้น

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย : การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 1.1 องค์กรชุมชน
- 1.2 เครือข่ายองค์กรชุมชน
- 1.3 ประชาสังคม
 - 1.3.1 กลุ่มคนที่ทำงานสาธารณะ
 - 1.3.2 องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)

2. ภาวการณ์ร่วมมือ

- 2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล
- 2.2 ท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน
- 2.3 หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ในระดับนโยบาย ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ) /พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด/รัฐวิสาหกิจ/สถาบันการศึกษา/ผู้ตรวจการกระทรวง

3. หน่วยงานกำกับดูแล

- 3.1 คณะกรรมการสถาบัน/คณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ
- 3.2 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 3.3 สำนักงานประมาณ/คณะกรรมการสิทธิการ
- 3.4 สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
- 3.5 สำนักงาน ก.พ.ร.

4. เจ้าหน้าที่ พอช.

จากการวิเคราะห์ผู้กลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการเปรียบเทียบความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานขององค์กร (คุณค่าที่องค์กรส่งมอบให้) พบว่า ยังมีช่องว่าง (Gap) หรือข้อจำกัดเกิดขึ้น ซึ่งได้มีการเสนอแนวทาง/วิธีการในการลดช่องว่างดังกล่าว ดังนี้

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ช่องว่าง (Gap)/ข้อจำกัด	แนวทาง/วิธีการ
1. กลุ่มเป้าหมายหลัก		
1.1 องค์กรชุมชน	1) พอช. ต้องทำงานผ่านผู้นำชุมชนในขณะที่ผู้นำชุมชนทุกระดับ ยังไม่หลากหลาย 2) กลไกในการประสานงานและการสื่อสาร ทั้งผู้ปฏิบัติ ภาครัฐความร่วมมือและองค์กรชุมชนยังไม่ทั่วถึง 3) องค์กรชุมชนยังไม่รู้สึกว่าเป็นเจ้าของการพัฒนา 4) ข้อมูลดิบที่เก็บไว้ในพื้นที่ยังไม่ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและขาดกลไกในการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลชุมชน 5) กระบวนการติดตามประเมินผลยังไม่ต่อเนื่องและไม่สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา 6) ขาดการวางแผนเป้าหมายร่วมในขบวนองค์กรชุมชน และขาดความเข้าใจในกระบวนการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย 7) ความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการรองรับนโยบาย	1) พัฒนากลไกการทำงานร่วมกันทั้งในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ที่มีองค์ประกอบจากหลายภาคส่วนและเป็นที่ยอมรับ 2) จัดระบบข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน มีความทันสมัย และมีการเชื่อมโยงระหว่างขบวนองค์กรชุมชนและองค์กรเพื่อสนับสนุนการทำงาน 3) ชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ในทุกระดับ 4) ปรับเปลี่ยนวิธีคิดขององค์กรชุมชนและภาคีพัฒนา ที่ให้องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก
1.2 เครือข่ายองค์กรชุมชน	1) ให้เครือข่ายเกิดการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น/ศูนย์การเรียนรู้ 2) ให้เครือข่ายเกิดการพัฒนาก่อนนำคนรุ่นใหม่และเสริมศักยภาพแกนนำคนรุ่นใหม่ 3) การพัฒนากิจกรรมและหนุนเสริมที่ต่อเนื่องในระดับพื้นที่ 4) การสร้างความรู้ความเข้าใจในทิศทาง/เป้าหมาย/การทำงานร่วมกัน 5) การพัฒนาคน/กลไก/เครื่องมือในการติดตามประเมินผล 6) การสร้างความร่วมมือกับ อปท. และพัฒนาแผนร่วมกัน 7) การสร้างระบบข้อมูล เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันของเครือข่าย	1) เชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชนและภาคีความร่วมมือในทุกระดับ 2) เกิดศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับจังหวัด (คน, ข้อมูล, เครื่องมือ, ระบบการบริหาร, จัดการ) 3) เครือข่ายองค์กรชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนในทุกระดับ 4) เกิดการพัฒนายกระดับผู้นำ การสร้างคนรุ่นใหม่ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการความรู้ 5) เกิดการเชื่อมโยงแผนงานขององค์กรชุมชน ท้องถิ่นสู่การจัดทำแผนบูรณาการยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ช่องว่าง (Gap)/ข้อจำกัด	แนวทาง/วิธีการ
	8) สร้างความพร้อมและรูปธรรมงานพัฒนาของเครือข่ายในการผลักดันเชิงนโยบายต่อรัฐบาล	
1.3 ประชาสังคม 1.3.1 กลุ่มคนที่ทำงานสาธารณะ 1.3.2 องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	1) การกำหนดเป้าหมายร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 2) ระบบการสื่อสารและสนับสนุนข้อมูลแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน 3) ระบบการพัฒนาศักยภาพร่วมกัน 4) ระบบการติดตามประเมินผล และพัฒนาร่วมกัน 5) การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมที่แก้ไขปัญหาาร่วมกัน 6) การสร้างระบบบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกัน 7) การยกระดับการทำงานขององค์กรชุมชนสู่ระดับสากล	1) สร้างพื้นที่ในการขับเคลื่อนงานร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ 2) เกิดคณะทำงานร่วม 3 ฝ่าย (องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม) ภายใต้วิถีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. ภาควิชาการ		
2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล 2.2 ท้องที่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 2.3 หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ระดับนโยบาย ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ) /พมจ./รัฐวิสาหกิจ/สถาบันการศึกษา/ผู้ตรวจการกระทรวง 2.4 องค์กรอิสระ เช่น สสส. สกว. สปสช. สช. สทบ. สภาพัฒนาการเมือง องค์การมหาชน 2.5 สถาบันการเงินของรัฐ/หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง ธนาคาร	1) ขาดระบบการจัดการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง 2) ขาดระบบการสื่อสาร ทำความเข้าใจในกระบวนการทำงาน 3) การนำเครื่องมือมาใช้ประโยชน์สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ 4) วิธีการจัดการงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ 5) กฎหมาย ระเบียบที่ไม่เอื้อ/สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ 6) มีกลไกร่วมเชื่อมโยงพื้นที่ปฏิบัติการของ อปท.	1) มีระบบการประสานงานเชื่อมโยงกับภาคี 2) กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรชุมชนได้รับการแก้ไขให้เหมาะสม 3) องค์กรชุมชนได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยภาคี 4) องค์กรชุมชนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น 5) วิธีจัดการงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ 6) สำนักงานจังหวัดสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนของภาคประชาชน 7) กำหนดพื้นที่ ปฏิบัติการและการทำงานร่วมกัน เพื่อยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้สู่ระดับนโยบายสาธารณะ

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ช่องว่าง (Gap)/ข้อจำกัด	แนวทาง/วิธีการ
		8) ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดการพัฒนาท้องถิ่น (เป็นภาคีหุ้นส่วนงานพัฒนา) เปลี่ยนแปลงวิธีการสนับสนุนการบริหารงบประมาณของรัฐ มีความสัมพันธ์ร่วมกันในแนวราบ
3. หน่วยงานกำกับดูแล		
3.1 คณะกรรมการสถาบัน/คณะอนุกรรมการชุดต่างๆ	1) ระบบข้อมูล การสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจบทบาท 2) การเปิดพื้นที่ให้คณะกรรมการ/อนุกรรมการได้เห็นผลการทำงาน 3) การจัดความสัมพันธ์การทำงาน เช่น การประชุมสัจจร ในพื้นที่ หรือการเข้าร่วมประชุมในกิจกรรมต่างๆ 4) ความสัมพันธ์คณะกรรมการสถาบัน/อนุกรรมการ ผู้ปฏิบัติงาน ภาครัฐความร่วมมือ	1) หน่วยงานที่กำกับดูแลเข้าใจบทบาทการทำงานของขบวนการองค์กรชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัดจากพื้นที่ขึ้นมาและสามารถวัดผลของการทำงานด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนได้
3.2 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	1) การมีเวทีประชุมร่วมฝ่ายบริหารระหว่าง พอช. และ พม.อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) การรายงาน/ข้อมูลข่าวสารในระดับพื้นที่	
3.3 สำนักงบประมาณ/กรมการธิการ	1) การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป้าหมายภารกิจร่วมกัน 2) การเปิดพื้นที่และกิจกรรมสำคัญ ของ พอช. ให้สำนักงบประมาณ/กรมการธิการได้เข้าร่วมศึกษาเรียนรู้ภารกิจงานของ พอช. ในระดับพื้นที่/ประเด็นงานต่างๆ	
3.4 สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน	1) การสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับภารกิจ พอช. 2) การพัฒนาเจ้าหน้าที่/องค์กรชุมชนในการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามระเบียบร่วมกัน	
3.5 สำนักงาน ก.พ.ร.	1) สร้างความเข้าใจการทำงานของ พอช. 2) ปรับความสัมพันธ์ โดยเชิญ ก.พ.ร. เข้าร่วมประชุม/สัมมนา	

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๙๑๒ ถนนมิตรภาพ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐
โทร. ๐-๒๓๗๘-๘๓๐๐ โทรสาร ๐-๒๓๗๘-๘๓๒๑
WEBSITE : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th